



İslâm Tarihi ve Medeniyeti

12



OSMANLILAR -I- (Siyasî Tarih)



Siyer Yayınları: 113

Siyer: 84

Eser Adı

İslâm Tarihi ve Medeniyeti -12 / *Osmanlılar Siyasî Tarihi -I-*

Proje Yürütücüsü ve Genel Editörü

Prof. Dr. Mehmet Şeker

Proje Yürütücüsü Yardımcıları

Prof. Dr. Adnan Demircan

Prof. Rıza Savaş

Doç. Dr. Tahsin Koçyiğit

Cilt Editörü

Prof. Dr. Şefaattin Severcan

Yazarlar

Prof. Dr. Abdülkadir Özcan, Prof. Dr. Alaattin Aköz, Prof. Dr. Fahameddin Başar,

Prof. Dr. Feridun Emecen, Prof. Dr. Halil İnalçık, Prof. Dr. Mehmet İnbaşı,

Prof. Dr. Özen Tok, Prof. Dr. Remzi Kılıç, Prof. Dr. Şefaattin Severcan,

Doç. Dr. İbrahim Etem Çakır, Doç. Dr. Muhittin Kapanşahin,

Dr. Öğr. Üyesi Eyüp Kul, Dr. Öğr. Üyesi Funda Acar,

Dr. Öğr. Üyesi Selçuk Demir, Dr. Bekir Gökpinar,

Ahmet Kerim Demireğen

Yayın Editörü

Muhammed Ali Alioğlu

Kapak

Furkan Murat Buruneren

Mevlüt Sami Ertem

İç Tasarım

Mevlüt Sami Ertem

Son Okuma

Muhammed Ensar Sözgen

Baskı & Cilt

GÜL MAT MATBAACILIK YAYINCILIK SAN. TIC. LTD. ŞTİ.

Maltepe mah. Fazlı Paşa cd. No:8/4 Topkapı-İstanbul

Tel: 0212 577 79 77 Sertifika No: 34712

1. Baskı: Ekim 2018

Takım Numarası 978-605-2375-38-9 (Tk)

ISBN 978-605-2375-50-1 (12.c)

Eserde yer alan metinlerin ilmi, akademik, dil, yazım ve üslup sorumlulukları bölüm yazarlarına aittir.



Bağlar Mh. 24. Sk. No: 10/A Güneşli Bağcılar/İstanbul

Tel & Fax: (0212) 544 76 96 – (0212) 544 58 46 • Gsm: (0554) 930 07 04

Sertifika No: 22574 www.siyerkitap.com | satis@siyeryayinlari.com

C. ÇELEBİ MEHMED

1. Tahta Çıkışı ve İstikrar

Anadolu'da İsa Çelebi'nin ve Rumeli'de de Emîr Süleyman'ın ortadan kalkması ile mücadele sahnesinde sadece Mehmed Çelebi ile Musa Çelebi kalmıştı. Musa Çelebi, Edirne'yi ele geçirip Emîr Süleyman'ın ölümünden sonra bütün Rumeli topraklarına hâkim olunca, Çelebi Mehmed ile olan anlaşmasına uymayarak hükümdarlığını ilân etmiş ve adına para bastırmaya başlamıştı. O, Çelebi Mehmed'in Anadolu'da güçlü bir durumda olduğunu bildiği için onunla hemen mücadeleye başlamadı. Önce Rumeli'ye sağlamca hâkim olmak için idarî kadrolarda düzenlemeler yaptı. Musa Çelebi ilk iş olarak Emîr Süleyman'ın adamlarını görevden alarak yerlerine kendi güvendiği kimseleri getirdi. Babası zamanında vezir olan İbrâhim Paşa ile Melek-Şah'ı (Kör Şehmelek) vezirliğe, Mihaloğlu Mehmed Bey'i Rumeli Beylerbeyiliği'ne, Simavna Kadısoğlu Şeyh Bedreddin Mahmud'u kazaskerliğe, Azeb Paşa'yı eyalet sancaklarının korunmasına ve Cüneyd Bey'i Ohri sancak beyliğine tayin etti^[1]. Ancak sert bir yaradılışa sahip olan Musa Çelebi hükümdar olur olmaz bu sırada Rumeli'de söz sahibi olan beylere çeşitli eziyetler yaparak ellerindeki mallarını almaya başladı. Onun bu davranışı, daha sonra Rumeli'de bulunan akıncı beylerinin kendisinden ayrılarak Çelebi Mehmed tarafına geçmesine sebep olacaktır.

Musa Çelebi Edirne'ye hâkim olup idarî alanda yaptığı bu düzenlemelerden sonra Emîr Süleyman ile yaptığı mücadele sırasında ona yardım etmiş olan Sırp Krallığı üzerine yürüyerek



Resim 39:
Çelebi Mehmed'i
tasvir eden bir
resim.

[<https://goo.gl/ZbfwvS>]



[1] Mehmed Neşrî, II, s. 488-489.



Resim 40:
Mehmed
Çelebi Divan
üyeleri ile.

[<https://goo.gl/ZbfwvS>]



Novoberda'yı aldığı gibi Vidin'de isyan eden Bulgar prensini de etkisiz hale getirdi.

Bu şekilde Rumeli'de hâkimiyetini kabul ettiren Musa Çelebi daha sonra Emîr Süleyman'ı desteklemiş olan Bizanslılar ile mücadeleye başladı. Musa Çelebi Timur olayına da Bizans imparatorunun sebep olduğunu düşünüyor, bu sebeple onun cezalandırılmasını ve İstanbul'un muhakkak alınması gerektiğini söylüyordu. Bu amaçla o, kardeşlerinin aksine babası gibi Bizans'a karşı sert bir tutum izlemeye başladı. Musa Çelebi bu sırada, Çandarlı Ali Paşaoğlu İbrâhim Paşa'yı, İmparator II. Manuel'in Bayezid zamanında vermeyi kabul ettiği, fakat Ankara Savaşı'ndan sonra göndermediği vergileri istemek üzere İstanbul'a gönderdi. Ancak Musa Çelebi'den yüz çevirip Mehmed Çelebi tarafına geçmek isteyen İbrâhim Paşa İstanbul'da kalarak İmparator Manuel ile iş birliği yaptı ve daha sonra Çelebi Mehmed'in yanına gitti^[2]. İbrâhim Paşa'nın Musa Çelebi'den ayrılıp kendi hizmetine girmesine çok sevinen Çelebi Mehmed ona vezirlik rütbesi verdi^[3].

İstanbul'u ele geçirmek isteyen Musa Çelebi, İbrâhim Paşa'nın İmparator Manuel ile anlaşarak Çelebi Mehmed tarafına geçmesinden sonra Bizans'a karşı büyük bir harekâta başladı. Önce kardeşi Emîr Süleyman'ın Bizanslılara bırakmış olduğu Karadeniz kıyısındaki şehirleri ve Tesalya'yı geri alan Musa Çelebi daha sonra bütün kuvvetleri ile İstanbul surları önüne gelerek şehri kuşattı (1411)^[4]. Musa Çelebi'nin gerçekleştirdiği bu kuşatma Osmanlıların İstanbul'u üçüncü muhasarası idi. İlk kuşatmalar Yıldırım Bayezid döneminde yapılmış, ancak hem şehir surlarının çok sağlam olması ve hem de Rumeli ve Anadolu'da Osmanlılara karşı tehlikeli saldırıların başlaması Bayezid'in bu kuşatmalardan bir sonuç almasını engellemişti^[5].

[2] Mehmed Neşrî, II, s. 488-491; *Rûhî Târîhi*, s. 427; Münecimbaşı, s. 160. Âşıkpaşazade ise (s. 83) Musa Çelebi'nin Silivri'ye kadar gelerek Bizans'la mücadele ettiği sırada Kör Şahmelek'in kaçarak imparatorun yanına gittiğini ve oradan Sultan Mehmed'i desteklemek üzere Bursa'ya gittiğini kaydediyor. Ancak daha sonra İbrâhim Bey'in adı geçiyor.

[3] Mehmed Neşrî, II, s. 490-91; *Rûhî Târîhi*, s. 427.

[4] Hammer, *Devlet-i Osmâniyye Târîhi*, II, s. 107; Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, I, s. 341.

[5] Osmanlı hükümdarı Yıldırım Bayezid'in gerçekleştirdiği İstanbul kuşatmaları hakkında bkz. Fahameddin Başar, "Osmanlıların Fetihden Önce Gerçekleştirmiş Oldukları İstanbul Kuşatmaları", *Uluslararası Bizans ve Osmanlı Sempozyumu (14. Yüzyıl)*, 30-31 Mayıs 2003, *Bildiriler*, İstanbul 2004, s. 113-127.



Musa Çelebi'nin başlattığı bu kuşatma ise öncekilerden daha şiddetli idi. Surlar top atışlarıyla dövülüyor, şehir sıkı bir şekilde kontrol altında tutuluyordu. Musa Çelebi'nin bu baskısı karşısında çok güç durumda kalmış olan İmparator II. Manuel Palaiologos, İbrâhim Paşa'nın da teşvikiyle bir yandan Çelebi Mehmed'le temas kurmaya çalışırken bir yandan da, o sırada İstanbul'da rehin olarak bulunan Emîr Süleyman'ın oğlu Orhan Çelebi'yi Rumeli'ye göndererek Musa Çelebi'yi kuşatmayı kaldırmaya zorladı^[6]. Nitekim, Şehzade Orhan'ın Tesalya taraflarına giderek orada kendisine taraftar toplamaya başlaması üzerine Musa Çelebi İstanbul kuşatmasını kısmen kaldırarak o tarafa gitmek zorunda kaldı.

İmparatorun verdiği kuvvetlerle Selânik taraflarına giden Orhan Çelebi oralarda saltanat iddiasında bulunmaya başlamıştı. Ancak Selânik yakınlarında amcası Musa Çelebi kuvvetleri ile yapılan savaşta bozguna uğrayınca Bizans yönetimindeki Selânik Kalesi'ne sığınmak zorunda kaldı. Bunun üzerine onu ele geçirmek için kaleyi kuşatma harekâtına başlayan Musa Çelebi bir sonuç alamayınca oradan ayrıldı. Orhan Çelebi ise başarısızlıkla sonuçlanan bu hareketinden sonra tekrar İstanbul'a döndü. Musa Çelebi bu olaydan sonra tekrar İstanbul surları önüne gelerek şehir üzerindeki baskısını daha da arttırdı^[7].

Osmanlı şehzadeleri arasındaki saltanat mücadelelerinden daima faydalanmayı düşünen İmparator Manuel, şehirde çok az kuvvet olduğu için Musa Çelebi'nin İstanbul'u ele geçirmesinden korkuyordu. Bu amaçla o, Orhan Çelebi isyanından kendi lehine bir sonuç alamayınca bu sefer Bursa'da bulunan Mehmed Çelebi'yi Rumeli'ye geçirmek üzere şehre davet etti. Bu sırada Çelebi Mehmed de, Rumeli'ye geçtikten sonra sözünde durmayıp hükümdarlığını ilân etmiş olan kardeşi Musa Çelebi ile mücadele etmek için Rumeli'ye geçmeye hazırlanıyor, bunun için Bizans İmparatoru Manuel ile ittifak yapıp yardım almayı düşünüyordu. Bu amaçla, elçi olarak o sırada Gebze kadısı olan Fazlullah İstanbul'a gönderildi^[8]. Kadı Fazlullah ile imparator arasında yapılan anlaşmaya göre Çelebi Mehmed, Bizans'ın sağlayacağı gemilerle İstanbul üzerinden Rumeli'ye geçecek, şayet kardeşini yenip hükümdar olursa Bizans İmparatorluğu tarafından tanınacak, yenildiği takdirde ise İstanbul'a kabul edilecek ve Anadolu'ya dönmesine izin verilecekti. Bizans'ın yapacağı bu yardım karşılığında Çelebi Mehmed Bizans'la daima dost kalacak ve

[6] Oruç b. Âdil (s. 39) ve Âşıkpaşazade (s. 83) gibi ilk Osmanlı tarihçileri Süleyman'ın bir oğluyla bir kızının babalarının ölümünden sonra İstanbul'a kaçtıklarını yazar. Ancak, Hoca Sâdeddin (I, s. 276) ise çocukların imparatora babalarının sağlığında rehin verildiğini kaydeder.

[7] Hammer, *Devlet-i Osmâniyye Târîhi*, II, s. 107; Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, I, s. 341.

[8] Âşıkpaşazade, s. 83-84; Anonim *Tevârih-i Âl-i Osmân - Giese Neşri* - s. 83 vd.

hükümdar olduğu takdirde Musa Çelebi'nin Bizans'tan almış olduğu yerleri geri verecekti^[9].

Çelebi Mehmed, Kadı Fazlullah'ın İmparator II. Manuel ile yaptığı bu antlaşmanın ardından bütün kuvvetlerini toplayarak Rumeli'ye geçmek üzere Üsküdar'a geldi. Burada imparatorla bizzat görüşen Osmanlı hükümdarı, Kadı Fazlullah aracılığıyla yapılmış olan antlaşmayı yeniledi ve bu antlaşma iki hükümdar tarafından yeminlerle tasdik edildi. Çelebi Mehmed daha sonra Bizans gemileriyle boğazı geçerek imparatorun yanında üç gün kaldı. Çelebi Mehmed dördüncü gün bütün kuvvetleriyle birlikte, yardımcı kuvvet olarak bir miktar Bizans askerini de yanına alarak Edirne'ye doğru hareket etti.

Öte yandan Musa Çelebi, Bizans İmparatoru II. Manuel'in Çelebi Mehmed ile antlaşma yaptığını haber alır almaz muhasarayı kaldırarak Edirne'ye doğru çekilmeye başlamıştı. Kardeşini takip eden Çelebi Mehmed onunla Çatalca'nın kuzeybatısında bulunan İnçeğiz'de karşı karşıya geldi. Burada kardeşler arasında yapılan savaşta ilk önce Mehmed Çelebi galip geldi ise de daha sonra atının vurulması ve kendisinin de yaralanması üzerine savaşı kaybetti (1411). Yanında çok az bir kuvvet kalmış olan Çelebi Mehmed, yaralı olduğu halde İstanbul'a döndü ve antlaşma gereğince kendisine tahsis edilen gemilerle Marmara Denizi'ni geçerek Bursa'ya ulaştı^[10].

Musa Çelebi'nin, Çelebi Mehmed ve müttefiki Bizans kuvvetlerine karşı gösterdiği bu başarısına rağmen çevresindekilere ve devlet adamlarına çok sert davranması itibarının zayıflamasına sebep olmuştu. O, Rumeli'de hükümdar olur olmaz, saltanatını borçlu olduğu Rumeli halkı üzerinde büyük nüfuza ve itibara sahip olan kişileri işbaşından uzaklaştırmıştı. Oysa Rumeli'de asıl güç ve kudret devlet erkânının, özellikle de uçlarda etkili olan akıncı beylerinin elindeydi. Musa Çelebi ise bunlara müsadere uygulayıp mallarına el koymuştu. Bunun yanında Musa Çelebi'nin yüksek tabakayı teşkil eden erkân ve kumandanlara karşı duyduğu güvensizlik, onların fırsat buldukça kendisinden uzaklaşmalarına sebep olmuştu. Nitekim kendisinden ilk ayrılan kişi veziri İbrâhim Paşa idi.

İnceğiz Savaşı'ndan sonra Anadolu'ya dönen Çelebi Mehmed, kardeşi üzerine yeni bir sefer için hazırlık yaptığı sırada İzmiroğlu Cüneyd Bey

[9] Dukas, *Bizans Tarihi*, s. 57; Âşıkpaşazade, s. 84; Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, I, s. 341.

[10] Dukas, *Bizans Tarihi*, s. 57; Mehmed Neşrî, II, s. 492-95; *Rûhî Târîhi*, s. 427; Hoca Sâdeddin, I, s. 260; Gelibolulu Mustafa Âlî, V, s. 167. Ayrıca bkz. Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, I, s. 341.

üzerine yürümek zorunda kaldı. Zira Cüneyd Bey, Çelebi Mehmed'in Musa Çelebi ile mücadele ettiği sırada bu karışıklıktan yararlanarak Anadolu'ya geçmiş ve taraftarlarıyla birlikte Aydın-eli'ni alıp Ayasuluk Kalesi'ni kuşatmış ve böylece eski ülkesine sahip olmuştu^[11]. Bazı tarihçilere göre ise Cüneyd Bey, Çelebi Mehmed'in Rumeli'den çekilmesini sağlamak için Musa Çelebi tarafından Anadolu'ya gönderilmişti^[12].



Resim 41:
Ayasuluk
Kalesi,
Selçuk/İzmir

[https://goo.gl/
DpCPVG]



Hatırlanacağı üzere Cüneyd Bey, Çelebi Mehmed'in İsa Çelebi ile yaptığı mücadele sırasında ona yardımcı olmuş ve sonra Çelebi Mehmed tarafından affedilerek eski beyliğinde bırakılmıştı. O, daha sonra Çelebi Mehmed'in Emîr Süleyman'la yaptığı mücadele sırasında da Emîr Süleyman tarafını tutmuş, ancak ona güvenemeyen Emîr Süleyman ülkesini ele geçirdikten sonra Rumeli'ye dönerken onu da götürmüş ve Ohri bölgesine sancak beyi tayin etmişti.

Çelebi Mehmed, Cüneyd Bey'in Aydınoğulları ülkesini ele geçirip Ayasuluk Kalesi'ni kuşattığı haberini alır almaz bütün Anadolu askerini toplayarak kalabalık bir ordu ile onun üzerine sefere çıktı. Önce Cüneyd Bey'in elinde bulunan Kayacık ve Nif kaleleri ele geçirildi. Cüneyd Bey kaçıp kaleye sığındı. Çelebi Mehmed Cüneyd Bey'in bulunduğu İzmir Kalesi dışında kalan her yeri hâkimiyeti altına alınca Cüneyd Bey önce Çelebi Mehmed'e adam göndererek affedilmesini istedi. Daha sonra Sultanın yanına gelerek ayağına kapanıp af diledi. Çelebi Mehmed onu bu sefer de affederek kendisine tâbi olmak şartıyla yerinde bıraktı^[13].

İzmir seferinden Bursa'ya dönen Çelebi Mehmed, İzmir seferi öncesinde vezirleri aracılığıyla bütün Anadolu askerinin sefere katılmasını duyurmuş, ancak Ankara Kalesi muhafızı olan Yakub Bey, bu kalenin Karaman ülkesi sınırında olması dolayısıyla her an bir saldırı ile karşı karşıya olduğunu söyleyerek Çelebi Mehmed'in emrini dinlememiş ve bu sebeple sefere katılmamıştı. Yakub Bey'in bu şekilde davranmasına kızan Çelebi Mehmed, Bursa'ya döndükten sonra Ankara'ya giderek onu cezalandırmak istedi. Yakub Bey, Çelebi Mehmed'in huzuruna gelip özür dileyerek

[11] Mehmed Neşri, II, s. 498-499; *Rûhî Târîhi*, s. 429.

[12] *Resimli-Haritalı Mufasssal Osmanlı Tarihi*, I, s. 243.

[13] Mehmed Neşri, II, s. 498-499; Hoca Sâdeddin, II, s. 261-262; *Rûhî Târîhi*, s. 429-430.



suçsuz olduğunu söylemişse de, vezirlerin de karşı çıkmasına rağmen Çelebi Mehmed onu Baltaoğlu Ömer Bey'e yakalatarak hapsedilmek üzere Tokat'a gönderdi (814/1411-1412)^[14].

Öte taraftan Çelebi Mehmed, Anadolu'da Cüneyd Bey isyanını bastırıp onu itaat altına aldıktan sonra Musa Çelebi'nin başka taraftaki meşguliyetinden faydalanarak bir kez daha Rumeli'ye geçerek İstanbul yakınlarında onunla tekrar karşılaştıysa da başarılı olamayınca geri çekildi (1412)^[15]. Ancak bu ikinci yenilgiden sonra Rumeli beylerinin Musa Çelebi aleyhine faaliyete geçtiğini öğrenince bu beylere gizlice haber gönderip onları kendi tarafına çekmeye çalıştı. Nitekim kendilerini emniyette görmeyen beylerden bir kısmı Musa Çelebi'ye karşı Sırp larla anlaşmıştı. Bu sırada, Rumeli'nin ilk fethinden itibaren uçlarda akıncı beyi olarak görev yapmakta olan Evrenos Bey, oğlu Ali Bey aracılığıyla Çelebi Mehmed'e haber göndererek saltanat davasında haklı olduğunu ve onun tarafını tutacağını bildirdi. Evrenos Bey'in Çelebi Mehmed yanında yer alması önemli bir gelişme oldu. Çünkü Rumeli'nin fethinden itibaren uçlarda görev yapan Evrenos Gazi, bu bölgenin askerî durumu ile siyasî yönünü en iyi bilen akıncı beylerinden birisi idi^[16].

Musa Çelebi ile yaptığı ilk mücadelelerde yenilgiye uğrayan Çelebi Mehmed, kuvvetlerinin büyük bir kısmını kaybetmiş ve yaralanmış olmasına rağmen Rumeli'ye hâkim olma düşüncesinden vazgeçmedi. O, yeni bir sefer için Anadolu'yu dolaşıp bir yandan durumunu güçlendirmeye çalışırken, bir yandan da kardeşi Musa Çelebi'yi zayıf düşürecek tedbirler almaya başladı. Bu sırada Bizans İmparatorluğu ile dostluğunu devam ettirmeye özen gösteren Çelebi Mehmed, Anadolu beylikleri ile de anlaşmalar yaparak onlardan da yardım sağlamaya çalıştı. Nitekim O, Amasya'da hâzırlık yaptığı sırada, kayınpederi Dulkadiroğlu Nâsırüddin Mehmed Bey'e elçi göndererek Rumeli'ye yapacağı sefer için ordunun toplanma yeri olan Ankara'ya yardımcı kuvvet göndermesini istedi. Onun bu isteğini derhal

[14] Mehmed Neşrî, II, s. 498-501; Hoca Sâdeddin, II, s. 262-263; *Rûhî Târîhi*, s. 429-430.

[15] Mehmed Neşrî, II, s. 506. Ayrıca bkz. Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, I, s. 342; aynı yazar, "Mehmed I.", *İslâm Ansiklopedisi*, VII, s. 500.

[16] Kaynaklardaki bilgiye göre Musa Çelebi istiklâlini ilân edip Rumeli'ye hâkim olunca, bütün Rumeli halkının sevgisini kazanmış olan akıncı beyi Evrenos Gazi'nin yanına gelmesini istemiş, o da Musa Çelebi'ye tâbi olmak istemediğinden ve onun akıncı beylerine çok kötü davrandığını duyduğundan ihtiyarladığını ve gözlerinin görmediğini bahane ederek davete icabet etmemişti. Ancak Musa Çelebi ısrar edince Edirne'ye gitmek zorunda kalmıştı. Musa Çelebi, Evrenos Gazi'nin kör olduğuna inanmayıp bunu anlamak için verdiği yemekte kurbağa kızartması ikram etmiş, Gazi Evrenos Bey de Musa Çelebi'den korkusundan dolayı kör taklidi yaparak kurbağayı yemek zorunda kalmıştı. Bkz. Hoca Sâdeddin, I, s. 256-257; *Anonim Tevârih-i Âl-i Osmân*, - *F.Giese Neşri* -, s. 54; *Anonim Osmanlı Kroniği (1299-1512)*, İstanbul 2000, s. 59-60.

yerine getiren Dulkadiroğlu Mehmed Bey, oğlu Süleyman Bey idaresinde bir miktar yardımcı kuvvet gönderdi^[17].

Nihayet Anadolu ordusu ile Bursa'ya gelen Çelebi Mehmed bütün kuvvetlerini bir araya topladıktan sonra kalabalık bir ordu ile sefere çıkarak Yalova'ya geldi. Buradan Bizans İmparatoru II. Manuel'e haber göndererek kardeşi üzerine sefere çıktığını, kendisine yardımcı olmasını ve daha önce olduğu gibi askerlerini yine Bizans gemileriyle Rumeli'ye geçirmek istediğini bildirdi. Bu sırada İmparator Manuel de, Musa Çelebi'nin Rumeli ve Eflak kuvvetleriyle İstanbul'u baskı altında tuttuğunu, bu sebeple halkın şehirden dışarı çıkamadığını söyleyerek ondan şikâyetle bulundu ve Çelebi Mehmed'in teklifini kabul ederek ona yardımcı olacağına dair söz verdi.

İmparator Manuel ile yapılan bu görüşmeden sonra askerlerini Bizans gemileriyle bir-iki günde karşı tarafa geçiren Çelebi Mehmed, Edirne'ye doğru ilerlemeye başladı. Çelebi Mehmed bu sefer babasının tahtını almaya kararlı idi. Atlı ve yayalardan oluşan otuz bin kişilik ordusunun yanı sıra, İmparator Manuel de yardımcı kuvvet olarak bir miktar Bizans askeri vermişti. Çelebi Mehmed orduyla birlikte Edirne yönünde ilerleyerek Vize civarına ulaştığı sırada, akıncı beyi Evrenos Gazi'den bir mektup gelmiş ve hizmetine girdiğini bildirmişti. Evrenos Gazi mektubunda, Çelebi Mehmed'in kardeşi ile hemen savaşa girmemesini; Musa Çelebi'nin yanında bulunan Burak Bey, Paşa Yiğit ve Sinan Bey gibi kumandanların da kendi tarafına çekilmesini tavsiye etmişti. Onun bu tavsiyelerini de dikkate alarak yoluna devam eden Çelebi Mehmed Edirne önüne geldi. Bu yolculuk sırasında Musa Çelebi'ye bağlı Kara Halil idaresindeki öncü birlikleri Mihaloğlu Yahşi Bey kuvvetleri ile yaptığı mücadelede yenilerek dağılmıştı.

Çelebi Mehmed Edirne önüne geldiği sırada şehri savunmakta olan kumandan, ancak Musa Çelebi yenildiği takdirde teslim olacağını bildirdi. Bu sırada şehir halkı da iki kardeşten hangisi galip olursa ona itaat edeceklerini söylediler. Çelebi Mehmed, bu görüşü kabul ederek Musa Çelebi'yi takip etmeye başladı^[18]. Aslında Çelebi Mehmed, kardeşiyle savaşmak istemiyor, meselenin kan dökülmeden barışla halledilmesine çalışıyordu. Ancak Musa Çelebi'nin davranışı dolayısıyla devletin bekası için onunla mücadeleye mecbur kalmıştı^[19].

Öte yandan, Çelebi Mehmed'in kalabalık bir ordu ile Rumeli'ye geçip Edirne'ye doğru ilerlediğini haber alan Musa Çelebi, yanında çok az

[17] *Rûhî Târîhi*, s. 430.

[18] Mehmed Neşri, II, s. 503 vd.

[19] Ayhan Güldaş, "Fetret Devri'ndeki Şehzadeler Mücadelesini Anlatan İlk Manzum Vesika", *Türk Dünyası Araştırmaları*, 72 (Haziran 1991), s.102.

kişi kalmış olduğunu görüp ona karşı koyamayacağını anlayınca şehirden ayrılarak Filibe ve Sofya yönünde ilerlemeye başlamıştı. Kardeşini takip eden Çelebi Mehmed, Filibe'ye, oradan da Değirmen-deresi'ne geldi. Daha sonra Meriç suyunu takip ederek Derbend'e ve sonra Sofya'ya ulaştı. Musa Çelebi ise devamlı geri çekiliyor, sarp yerlerde saklanıyordu.

Mehmed Çelebi'nin Derbend yakınında bulunan Şehirköy ovasında karargâhını kurduğu sırada, Evrenos Gazi'nin de teşvikiyle Musa Çelebi'yi desteklemekte olan Paşa Yiğit, Burak Bey ve Sinan Bey gibi kumandanlar da Çelebi Mehmed'e katılacaklarını bildirdiler. Bu sırada Musa Çelebi kılıktan kılığa girip kıyafet değiştirerek ulaşılması güç yerlerde saklanmaya devam ediyordu. Çelebi Mehmed onu yakalamak için ordusuyla birlikte Morava suyu kenarına geldi. Bu sırada Evrenos Bey ile Paşa Yiğit, Burak Bey ve Sinan Bey gibi akıncı beyleri de gelerek Çelebi Mehmed kuvvetlerine katıldılar. Böylece büyük bir yardım almış olan Çelebi Mehmed kardeşini yakalamak üzere yoluna devamla Yelli-dere ve Kurşunlu yolu ile Kosova'ya ulaştı. Ordu daha sonra Karasu'ya, oradan da Alaaddin Ovası'na kadar ilerledi. Nihayet Sofya'nın güneyinde bulunan Samakov kasabası civarındaki Çamurlu mevkiine gelindiğinde ordunun dinlenmesi için orada karargâh kuruldu.

Bu sırada İzmiroğlu Hamza Bey de beş yüz kadar süvarisiyle birlikte gelerek Çelebi Mehmed kuvvetlerine katıldı. Ayrıca Musa Çelebi'ye sadık kalmış olan son beylerden Tamacı-oğlu ile Savcı-oğlu da yine bu sırada Çelebi Mehmed tarafına geçtiler^[20]. Böylece Çelebi Mehmed kuvvetleri çok artmış, Musa Çelebi'nin yanında ise Mihaloğlu Mehmed Bey ile Timurtaş Paşaoğlu ve Umur Bey'den başka kimse kalmamıştı. Ayrıca Evrenos Bey'in aracılığı ile Sırp askerleri de Çelebi Mehmed kuvvetlerine katılmışlardı.

Çelebi Mehmed nihayet burada kardeşi ile karşılaştı. Çelebi Mehmed kuvvetleri Çamurlu-ova'da dinlenirken, Musa Çelebi yanında kalmış olan yedi bin atlı ile birden bire ortaya çıktı. Onu gören Çelebi Mehmed derhal ordusunu savaş düzenine soktu. İlk hücumu geçen Musa Çelebi oldu ise de başarılı olamadı. Musa Çelebi cesaretle çarpışmasına rağmen yanında kalmış olan az sayıdaki ordusu mağlûp ve kendisi de yaralandığından savaş alanını terk edip Eflak yönünde kaçmaya başladı. Ancak Sarıca Paşa'nın takibi sonucunda kısa bir süre sonra yakalanarak öldürüldü (10 Temmuz 1413)^[21].

[20] Hammer, *Devlet-i Osmaniyye Tarihi*, II, s. 112.

[21] Çelebi Mehmed'in Musa Çelebi ile yaptığı Çamurlu-ova Savaşı'nda Musa Çelebi'nin yenilerek ortadan kaldırılması Osmanlı kaynaklarında farklı şekillerde anlatılmıştır. Tarihçi Neşri'ye göre kuvvetleri dağılan Musa Çelebi atı ile kaçarken bir çeltik arkına düşmüş ve atına binmeye çalışırken yakalanıp elleri bağlanmış, Balta-oğlu,



İsa Çelebi ve Emîr Süleyman'dan sonra Musa Çelebi'nin de ortadan kaldırılması ile artık Çelebi Mehmed'in karşısında rakip kalmamış ve böylece Fetret Devri sona ermişti. Çelebi Mehmed Çamurlu-ova Savaşı'nda kardeşini yenilgiye uğrattıktan sonra Edirne'ye gelerek 31 Temmuz 1413 tarihinde^[22] Sultan I. Mehmed unvanıyla Osmanlı Devleti'nin beşinci hükümdarı olarak tahta çıktı^[23]. Rumeli'de bulunan Osmanlı emirlerinin birçoğu daha önce, Musa Çelebi ile yapılan mücadele sırasında Çelebi Mehmed'e tâbi olmuşlardı. Musa Çelebi'nin ortadan kaldırılması ile artık başka şehzade kalmadığından geri kalan emirler ile Musa Çelebi'nin yanında bulunan devlet adamları da Çelebi Mehmed'e tâbi olup onun hükümdarlığını kabul ettiler. Böylece Çelebi Mehmed Anadolu'dan sonra Rumeli'ye de hâkim olmuş ve Fetret Devri öncesinde olduğu gibi Osmanlı siyasî birliği sağlanmıştı.

2. Fetihler

Çelebi Sultan Mehmed, tek başına hükümdar olduktan sonra Osmanlı Devleti'nin Anadolu ve Rumeli'de kaybetmiş olduğu toprakları geri almak için fetihlere başladı.

Çelebi Mehmed, 11 yıl süren mücadele sonunda Edirne'de tek başına tahta çıktıktan sonra kardeşi Musa Çelebi'nin cenazesini Bursa'ya göndererek büyük babası I. Murad'ın türbesi yanına defnettirdi^[24]. Daha sonra o, Rumeli'de hâkimiyetini tam olarak sağlamak için Musa Çelebi'ye taraftar olan devlet adamlarını görevlerinden alarak bunların bir kısmını Edirne'den uzaklaştırdı. Musa Çelebi mağlup olup kuvvetleri dağıldıktan sonra yanında ümeradan Mihaloğlu Mehmed Bey ve Kara Timurtaş Paşazade Umur Bey, Azab Bey ve bir de kazasker Simavna Kadısıoğlu Şeyh Bedreddin'den başka kimse kalmamıştı. Şeyh Bedreddin Mahmud görevinden alındı ve ayda bin akçe maaş bağlanmak suretiyle ailesiyle birlikte

“Emîr Süleyman'ı ne yaptın” diyerek onu boğdurmuştur (II, s. 514-517). Öte yandan Âşıkpaşazade (s. 84) ve Giese'nin neşretmiş olduğu *Anonim Tevârih-i Âl-i Osman* (s. 56) ise Musa Çelebi'nin bataklıkta yakalandıktan sonra Çelebi Mehmed'in yanına getirilerek gece çadırda boğdurularak öldürüldüğünü yazmaktadır. Çelebi Mehmed'e saltanat yolunu açmış olan bu savaş hakkında geniş bilgi için bkz. Necdet Öztürk, “Çelebi Mehmed'e Saltanat Yolunu Açan Olay: Çamurlu-Ova Savaşı”, *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, Sayı 1 (İstanbul 2000), s. 51-66.

[22] Mehmed Neşrî, II, s. 516-517.

[23] Osmanlı tarihçileri, Fetret Devri'nde Bursa'da hükümdar olan İsa Çelebi'yi, Bursa ve Edirne'de hüküm sürmüş olan Musa Çelebi'yi ve Edirne'de hükümdar olan Emîr Süleyman'ı rakipsiz ve müstakil olarak hiçbir zaman hâkim olamadıkları için padişah olarak kabul etmemişlerdir. Şehzadeler arasında yalnızca Çelebi Mehmed Anadolu ve Rumeli'nin bütününe hâkim olduğu için Çelebi Sultan Mehmed (I. Mehmed) unvanıyla beşinci Osmanlı hükümdarı olarak kabul edilmiştir.

[24] Mehmed Neşrî, II, s. 516-517; Hoca Sâdeddin, I, s. 273.



Resim 42:
Çelebi Mehmed'i
tasvir eden bir
gravür..

[<https://goo.gl/Wm4XEU>]



İznik'te ikamete mecbur bırakıldı. Musa Çelebi'nin adamlarından Azab Bey ise Eflak'a kaçarak kurtuldu. Osmanlı kaynaklarının belirttiğine göre yine bu sırada Çelebi Sultan Mehmed'in, Musa Çelebi zamanında Rumeli Beylerbeyliği'ne tayin edilmiş olan Mihaloğlu Mehmed Bey'i de görevinden alarak Tokat Kalesi'nin Bedevi Çardak mevkiinde hapsedtiği ileri sürülmüşse de^[25], nüfuzlu emirlerden olan Mihaloğlu Mehmed Bey, Fetret Devri'nde Çelebi Mehmed tarafına geçmemesine rağmen el altından onu desteklediğinden^[26] hapsedilmeyerek divanda bırakılmıştır. Onun daha sonra Tokat'ta hapsedilmesi ise, Şeyh Bedreddin olayı ile ilgisinden dolayı olmuştur^[27].

Çelebi Sultan Mehmed yaptığı bu idarî düzenlemelerle kendi iktidarını kurmuş, böylece bütün ülkeye hâkim olmuştu. Fetret Devri'nde yanından hiç ayrılmamış olan Bayezid Paşa veziriazam olup, daha sonra Karamanoğulları üzerine yapılan seferde başarı gösterince bu görevine Rumeli Beylerbeyliği de ilâve edilmişti. Tokatlı Ahi Bayezidoğlu Hacı İvaz Paşa ile Çandarlı Ali Paşaoğlu İbrâhim Paşa diğer vezirleri idi. Hacı İvaz Paşa Bursa subaşı iken Musa Çelebi ile mücadele sırasında şehri Karamanoğulları'na karşı kahramanca savunmuş ve bu başarısından dolayı vezirlik payesi ile mükâfatlandırılmıştı^[28].

[25] Meselâ bkz. Âşıkpaşazâde, s. 84; İ. H. Danişmend, *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, İstanbul 1971, I, s. 170. Halil İnalcık da, Rumeli'deki uç kuvvetlerinin lideri olan Mihaloğlu Mehmed Bey'in Musa Çelebi'yi desteklemesi dolayısıyla Çelebi Mehmed'in zaferinden sonra Tokat'ta hapsedildiği ve ancak II. Murad zamanında serbest bırakıldığı görüşündedir. Bkz. "Âşıkpaşazade Tarihi Nasıl Okunmalı?", *Söğüt'ten İstanbul'a. Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu Üzerine Tartışmalar*, (Derleyenler: Oktay Özel - Mehmet Öz), Ankara 2000, s. 121.

[26] I. Murad, Yıldırım Bayezid ve Emîr Süleyman zamanlarında Rumeli'nin Balkanlar bölgesindeki akıncıların kumandanı olan Mihaloğlu Mehmed Bey, Çelebi Mehmed'in Musa Çelebi ile mücadeleye etmek üzere Bizans İmparatoru Manuel ile anlaşma yaparak birinci defa Rumeli'ye gittiği sırada oğlu Yahşi Bey'i göndererek sadakatini bildirmiş ve zamanı gelince kendisinin de iltihak edeceğini bildirmişti. Bkz. Oruç b. Adil, s. 40, 108; Lütfi Paşa, s. 66.

[27] Uzunçarşılı, 823 Rebiülevvel/1420 Mart tarihli bir vakfiyede gösterilen şahitler arasında Mihaloğlu Mehmed Bey'in de bulunduğunu, bu sebeple onun ancak bu tarihten sonra Tokat'ta hapsedilmiş olduğunu belirtmiştir. Bkz. "Mihaloğlu Mehmed Bey Neden Dolaylı Çelebi Mehmed Tarafından Tokat Kalesi'ne Hapsedilmiştir?", *TTK Belleten*, XXI/81 (1957), s. 181-185; Aynı yazar, *Osmanlı Tarihi*, I, s. 349.

[28] Gelibolulu Mustafa Âlî, V, s. 182; Müneccimbaşı, s. 184. Uzunçarşılı, Memlük tarihçisi Makrizî'nin eseri *Kitabü's-sülûk* adlı eserinden naklen Çelebi Sultan Mehmed'in bu sırada henüz 7 yaşında olan büyük oğlu Şehzade Murad'ı Amasya sancak beyliğine tayin ettiğini söylüyorsa da (*Osmanlı Tarihi*, I, s. 350), Murad'ın Amasya'ya gönderilmesi daha sonradır.



Çelebi Sultan Mehmed Edirne'de tahta çıktığı sırada Osmanlı Devleti Ankara Savaşı öncesindeki durumu ile mukayese edildiğinde çok küçülmüş, Bayezid'in kısa bir süre içerisinde genişleterek merkezî birlik sağlamış olduğu toprakların bir kısmı Anadolu Beylikleri ile Bizans İmparatorluğu'nun eline geçmişti. Timur'un yüksek hâkimiyetini kabul eden Karamanoğulları, Germiyanogulları, Candaroğulları, Saruhanogulları, Aydınoğulları, Menteşeoğulları, Tekeoğulları ve Hamidoğulları gibi Anadolu beylikleri eski topraklarını elde etmişlerdi. Şehzadelerden Emîr Süleyman ise Ankara Savaşı'ndan sonra Rumeli'ye geçerken Bizans'la yaptığı antlaşma gereğince Marmara kıyısında bulunan bazı yerleri, Karadeniz sahilindeki yerlerden bir kısmını ve Tesalya ile Selânik'i Bizans'a bırakmıştı.

Çelebi Mehmed Edirne'de müstakil olarak tahta çıktıktan sonra, Timur mağlûbiyeti ve ardından yaşanan saltanat mücadelesi dolayısıyla parçalanmış olan Osmanlı Devleti'ni eski gücüne ulaştırmak ve kaybedilen toprakları yeniden ele geçirerek Anadolu siyasî birliğini sağlamak için başlangıçta komşu devletlerle barış içerisinde kalma yolunu tercih etti. Aslında O, Fetret Devri boyunca da aynı siyaseti uygulamış, kardeşleri ile yaptığı mücadele sırasında Anadolu Beylikleri ile Bizans İmparatorluğu'na karşı dostluk taraftarı olan dengeli bir politika izlemişti. Şimdi müstakil olarak tahta çıkıp Rumeli'ye tam olarak hâkim olduktan sonra da aynı yolu takip etti. Zira Çelebi Mehmed, 11 yıl kadar süren iç karışıklıklardan yeni kurtulmuş olan Osmanlı Devleti'nin toparlanması için barışa ihtiyacı olduğunu biliyordu.

Osmanlı hükümdarı Edirne'de yaptığı idarî düzenlemelerin ardından komşu devletlere elçiler göndererek hükümdarlığını bildirdi. Bu sırada Bizans imparatoru ve ona bağlı prensler ile Bulgar hükümdarı, Sırp despotu, Eflak beyi, Yanya dukası, Venedik, Ceneviz ve Raguza (Dubrovnik) Cumhuriyetleri de Çelebi Sultan Mehmed'e elçiler göndererek müstakil hükümdar oluşundan dolayı kendisini tebrik ettiler. Osmanlı hükümdarı I. Mehmed, Edirne'ye gelen bu elçileri iyi karşılayarak hepsi ile dostluk kurdu ve daha önce yapılmış olan ticaret antlaşmalarını yeniledi.

Bu sırada Bizans İmparatoru II. Manuel'in göndermiş olduğu elçi, Çelebi Mehmed'i tebrik ettikten sonra, daha önce imparatorla aralarında yapılmış olan antlaşma gereğince Musa Çelebi'nin Bizans'tan almış olduğu yerlerin iade edilmesini istemiş, Çelebi Mehmed de anlaşmasına sadık kalarak İstanbul civarındaki Karadeniz ve Marmara sahilleriyle Selânik çevresindeki bazı yerleri imparatora vermiştir^[29]. Böylece Osmanlı hükümdarı, Musa Çelebi ile yaptığı mücadele sırasında İmparator Manuel ile

[29] Dukas, s. 59.



Resim 43:
Selânik Kalesi,
taş ve sıra
sıra tuğla
ile örülerek
yapılmış bir
Erken Bizans
yapısı.

[<https://goo.gl/8mnj7A>]



yapmış olduğu antlaşmaya riayet ederek güvenini artırmış ve imparatorla dostluk anlaşmasını yenilemiştir. Yine bu sırada Çelebi Mehmed, Sırplarla da, Musa Çelebi'nin almış olduğu yerlerin bir kısmını geri vererek anlaşmıştı.

Çelebi Sultan Mehmed Edirne’de tahta çıkıp komşu devletler ile antlaşmalar yaptığı sırada Rumeli’de yeğeni Orhan Çelebi’nin saltanat iddiası ile ortaya çıktığı; Anadolu’da da Karamanoğlu Mehmed Bey’in Bursa’yı kuşatıp tahrip ettiği ve Cüneyd Bey’in isyan hareketinde bulunup İzmir’e hâkim olduğu haberlerini aldı. Rumeli ve Anadolu’da meydana gelmiş olan bu olaylar Fetret Devri’nden yeni çıkmış ve bin bir güçlkle siyasî birliği sağlamış olan Çelebi Sultan Mehmed için çok büyük olaylar değildi. Ancak Fetret Devri’nin devamına yönelik olan bu faaliyetlerin bir an önce bertaraf edilmesi gerekiyordu. Bunun için

Sultan Mehmed, hemen harekete geçti. Fakat Anadolu'ya geçmeden önce, Rumeli'de saltanat iddiasında bulunan Orhan Çelebi üzerine gidildi.

Orhan Çelebi Emîr Süleyman'ın oğlu olup, Emîr Süleyman Rumeli'de hüküm sürdüğü sırada Bizans imparatoru ile yapmış olduğu antlaşma gereği rehin olarak İstanbul'a gönderilmiş, başka bir rivayete göre ise babasının ölümü üzerine kaçarak imparatora sığınmıştı^[30]. Ancak İmparator II. Manuel, Çelebi Mehmed'le anlaşmış olduğu için Orhan Çelebi'yi şehirde tutmak istememiş ve o da Rumeli'ye giderek saltanat iddiasında bulunmuştu^[31]. Orhan Çelebi, Musa Çelebi'nin İstanbul kuşatması sırasında da İmparator II. Manuel tarafından serbest bırakılarak Selânik taraflarına gönderilmiş, ancak başarılı olamayınca Selânik Kalesi'ne sığınmış ve sonra tekrar İstanbul'a dönmüştü.

Öyle anlaşıyor ki Çelebi Mehmed, kardeşi Musa Çelebi ile mücadele ettiği sırada Bizans imparatoru ile yapılan antlaşmada Orhan Çelebi'yi de söz konusu etmiş ve yeğeninin İstanbul'da tutulmamasını istemişti. İmparator II. Manuel bu sebeple, Çelebi Mehmed hükümdar olunca, onunla anlaşmış olduğu için Şehzade Orhan'ı ülkesinden uzaklaştırmış ve o da Eflak tarafına gitmek üzere yola çıkmıştı^[32]. Şehzade Orhan Karınova-sı'na geldiği sırada bu bölgenin akıncıları ile etrafına toplanan kimseler

[30] Hoca Sâdeddin, I, s. 276.

[31] Âşıkpaşazade, s. 86.

[32] Mehmed Neşrî, II, s. 524-525.



ona, babasından kendisine bir saltanat mirası kaldığını söyleyip bunu elde etmesi için onu kışkırtmaya başladılar ve kendisine yardım edeceklerini söylediler. O da kendisini saltanat iddiasında bulunmaya teşvik edenlere uyup Eflak tarafına gitmekten vazgeçti ve çevresine toplanmış olan kuvvetlerle Osmanlı idaresinde bulunan Yanbolu'ya saldırdı^[33].

Sultan Çelebi Mehmed yeğenin bu davranışı üzerine onu cezalandırmak üzere hemen harekete geçti. Üzerine gönderilen kuvvetler, Şehzade Orhan'ın taraftarlarını ağır bir yenilgiye uğrattı. Kuvvetleri etrafa dağılıp yalnız kalan Şehzade Orhan ise lalası Terzibaşı Zağnos Paşa tarafından amcası Sultan Mehmed'in yanına getirildi. Sultan Mehmed, ülkenin esenliği için yeğenin gözlerine mil çekterek^[34] Bursa'ya gönderdi^[35]. Daha sonra kendisi de Bursa'ya dönünce yeğenin gönlünü alıp çeşitli ikramlarda bulunup hediyeler verdi. Orhan Çelebi'ye daha sonra Geyve yakınında bulunan Akhisar adındaki köy dirlik olarak verildi. Orhan Çelebi'nin yanında bir kız kardeşi de vardı. Sultan Mehmed onu ileri gelen bir sancak beyi ile evlendirdi. Çelebi Mehmed daha sonra ne zaman Bursa'ya gelse Şehzade Orhan'ı "karındaşım oğludur" diyerek yanına çağırır ve ih-sanlarda bulunup gönlünü alır, bir isteği olup olmadığını sorardı^[36]. Bu şekilde saltanat mücadelesi sona ermiş olan Orhan Çelebi, 1429'da meydana gelen veba salgınında ölümüne kadar Bursa'da kaldı^[37].

Çelebi Mehmed'in üçüncü defa Rumeli'ye geçerek kardeşi Musa Çelebi ile mücadele ettiği sırada Karamanoğlu Mehmed Bey, Osmanlı hükümdarının ordusuyla birlikte Rumeli'de bulunmasından yararlanarak dostluğunu bozmuş ve Germiyan ülkesini tahrip ettikten sonra Bursa'ya gelerek şehri kuşatmıştı. Çelebi Mehmed Bursa şehrinin muhafazasını Tokatlı Ahi Bayezidoğlu Hacı İvaz Paşa'ya bırakmıştı. Hacı İvaz Paşa,

[33] Hoca Sâdeddin, I, s. 276; Müneccimbaşı, s. 174.

[34] Çelebi Mehmed, isyan eden yeğeni Orhan Çelebi'yi öldürmeyip daha çok Bizans İmparatorluğu'nda uygulanmakta olan gözlerine mil çekme cezası ile cezalandırmış ve Bursa'ya göndererek kendisine dirlik vermişti. Muhtemelen onun öldürülmemesini İmparator II. Manuel istemişti. Çünkü Orhan Çelebi babası Emîr Süleyman tarafından İstanbul'da rehin bırakılmıştı. Bkz. Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, I, s. 348.

[35] Âşıkpaşazade, s. 86-87; Mehmed Neşrî, II, s. 524-525; Hoca Sâdeddin, I, s. 276-277; Müneccimbaşı, s. 174.

[36] Âşıkpaşazade, s. 86-87; Mehmed Neşrî, II, s. 524-525; Hoca Sâdeddin, I, s. 276-277.

[37] Şehzade Orhan Çelebi önce Musa Çelebi ve sonra Sultan Mehmed zamanında saltanat iddiasında bulunmuş, ikincisinde amcası tarafından gözlerine mil çekilmek suretiyle kör edilerek Bursa'da yaşamaya mahkûm edilmiştir. Ancak İstanbul'un fethine kadar imparatorun yanında Orhan Çelebi adında başka bir şehzadenin bulunduğu ve bu şehzadenin Bizans imparatorları tarafından Osmanlı Devleti'ne karşı her an siyasi bir koz olarak kullanıldığı görülmektedir. İstanbul'da bulunan ve fetihle sonuçlanan son kuşatma sırasında öldürülmüş olan Orhan Çelebi hakkında bkz. İ. H. Uzunçarşılı, "İstanbul'un Fethi Sırasında Ölen Şehzâde Orhan Kimin Oğludur", *Tarih ve Edebiyat Mecmuası*, Mayıs 1982, s. 12-15.



Karamanoğlu'nun yaklaşması üzerine müdafaa tedbirleri almış, eli silâh tutan herkesi kale içine alarak şehri savunmuş, atılan oklarla yaralanmasına rağmen müdafaayı bırakmamıştı.

Karamanoğlu Mehmed Bey hücum ile Bursa'ya girmeyi başaramayınca kaledekileri zor durumda bırakmak için şehre su veren Pınarbaşı suyunu kesmek istemiş, bunun için lâğımlar kazdırmaya başlamıştı. Ancak Hacı İvaz Paşa'nın kaleden anî çıkışlarla yaptığı hücumlar karşısında başarılı olamamış ve büyük kayıplar vermişti. Bununla birlikte muhasaranın uzun sürmesi dolayısıyla kalede bulunan halk sıkıntıya düşmüş, muhafızlar üzerinde bıkkınlık meydana getirmişti. İvaz Paşa yaralı olmasına rağmen belli etmiyor, Sultanın düşmanlarını yenilgiye uğrattığını belirten haberler uydurarak kaledeki muhafızları oyalıyordu. Nihayet, kalabalık bir kabile ile Musa Çelebi'nin cenazesinin gelmesi üzerine Çelebi Mehmed'in Rumeli'den döndüğünü sanan Karamanoğlu, otuz bir gün süren muhasarayı kaldırarak geri çekildi. Ancak o, şehirden ayrılmadan önce kale etrafındaki mahalleleri yıkıp her tarafı ateşe verdi. Karamanoğlu Mehmed Bey bu kuşatma sırasında, babasının ölümüne sebep olmuş olan Yıldırım Bayezid'in türbesine de hakaretlerde bulunmuş, hatta kabri açtırarak Osmanlı hükümdarının kemiklerini çiğnemiş ve sonra yaktırmıştı^[38]. Ayrıca, Karamanoğlu'nun Osmanlı başşehri Bursa'da yaptığı bu tahribat sırasında Orhan Gazi'nin yaptırmış olduğu cami de yıkılmıştı^[39].

Osmanlı başşehri Bursa'yı Timur ordusunun yaptığı gibi tahrip ederek yakıp yıkan Karamanoğlu Mehmed Bey, Çelebi Mehmed'in başarılı olması ve Musa Çelebi'nin cenazesinin gelmesi üzerine, Germiyan istikametindeki geçitler Osmanlılar tarafından tutulmuş olduğundan Kirmastı (Mustafa Kemal Paşa) ve Isparta yolunu dolaşarak Hamideli topraklarından geçip ülkesine döndü ve böylece başkent Bursa bu tehlikeden kurtulmuş oldu^[40].

Daha önce de ifade edildiği gibi Ankara Savaşı'ndan sonra Batı Anadolu'ya kadar ilerleyen Timur, Rodos şövalyelerinin elinde olan İzmir'i alarak eski sahipleri olan Aydınoğulları'na vermiş^[41], ancak Batı Anadolu'nun

[38] Dukas, *Bizans Tarihi*, s. 62; Hammer, *Devlet-i Osmâniyye Tarihi*, II, s. 119.

[39] Lütfi Paşa, s. 69, not 1.

[40] Şükrullah Amasyevi, *Behcetüttevarih*, Türkçeye çev. Çiftçioğlu N. Atsız, *Osmanlı Tarihleri I* içinde, İstanbul 1949, s. 59-60; Âşıkpaşazade, s. 85-86; Oruç b. Âdil, s. 42. Hoca Sâdeddin ise Karamanoğlu'nun şehri otuz dört gün muhasara ettiğini ve Musa Çelebi'nin cenaze merasimine de katılarak üzüлüp ağladığını ve sonra şehri ateşe vererek Kirmastı üzerinden ülkesine çekildiğini kaydetmiştir (I, s. 274-275).

[41] Anadolu'nun ilk fethi sırasında ele geçirilmiş olan İzmir Aydınoğulları Beyliği'nin merkezi olup Aydınoğlu Umur Bey zamanında Rodos şövalyelerinin eline geçmişti (1344). Daha sonra burasını geri almak isteyen Umur Bey başarılı olamayıp



bu önemli şehri kısa bir süre sonra bu beyliğe mensup olan Cüneyd Bey'in idaresi altına alınmıştı^[42]. Osmanlı kaynaklarında İzmiroğlu adıyla kaydedilmiş olan Cüneyd Bey, Çelebi Mehmed'in İsa Çelebi ile yaptığı saltanat mücadelesinde İsa Çelebi'nin tarafını tutarak ona yardımcı olmuştu. İzmir ve çevresi, Rumeli'den sonra Anadolu'ya da hâkim olmak isteyen Emîr Süleyman tarafından ele geçirilince Cüneyd Bey bu sefer ona tâbi olmuş; ancak o daha sonra istiklâlini ilân edip Süleyman aleyhine Karamanoğulları ve Germiyanogulları ile ittifak yapmış, onun bu faaliyetinden haberdar olan Emîr Süleyman onu memleketinden uzaklaştırıp Ohri sancak beyliğine tayin etmişti. Bir süre Ohri bölgesinde Emîr Süleyman'a tâbi olarak faaliyet gösteren Cüneyd Bey, Emîr Süleyman'ın ölümünden sonra Rumeli'de Musa Çelebi'nin hükümdar olup Çelebi Mehmed ile mücadeleye başlaması üzerine, bu karışıklıktan istifade ile Ohri'den kaçarak Anadolu'ya geçmiş ve beyliğini tekrar ele geçirmişti. Çelebi Mehmed, Musa Çelebi ile yaptığı İnçegiz Savaşı'ndan sonra Bursa'ya dönünce onu itaat altına almak üzere İzmir'e gitmiş; Cüneyd Bey özür dileyip affedilmesini isteyince, Çelebi Mehmed bir kez daha affetmiş ve henüz Musa Çelebi meselesini halledemediği için yine yerinde bırakmıştı.

Ancak, ülkesinde bir süre Çelebi Mehmed'e tâbi olarak hüküm süren Cüneyd Bey, Çelebi Mehmed'in Musa Çelebi ile yaptığı son mücadele sırasında da rahat durmamış, Ayasuluk (Efes) Kalesi'ni kuşatıp Osmanlıların burada bulunan Aydın-ili sancak beyini öldürdükten sonra şehri ele geçirmiş ve bu şekilde Aydınoğulları Beyliği'ni yeniden canlandırmıştı.

Çelebi Sultan Mehmed kardeşi Musa Çelebi ile yaptığı saltanat mücadelesinde üstün gelip Edirne'de tahta çıktığı sırada, Karamanoğlu Mehmed Bey'in Bursa'yı kuşatıp şehri tahrip ettiğini ve Cüneyd Bey'in Ayasuluk (Efes) Kalesi'ni ele geçirip bağımsızlığını ilân ederek isyan hareketinde bulunduğunu haber alınca, Rumeli'deki işleri tamamlayıp yeğeni Orhan Çelebi'nin isyanını da bastırdıktan sonra süratle Anadolu'ya dönmek zorunda kaldı.

Bursa'ya gelen Osmanlı hükümdarı, Karamanoğlu Mehmed Bey'in şehirde yapmış olduğu tahribatı görünce çok üzüldü. Ayrıca Mehmed Bey'in Sultan Bayezid'in kabrine yapmış olduğu hakaret de affedilecek gibi

şehit düşmüştü (1348). Bkz. İ. H. Uzunçarşılı, *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu Karakoyunlu Devletleri*, Ankara 1984, 3. Baskı, s. 108-109.

[42] Cüneyd Bey, Aydınoğulları'na mensup olduğu tahmin edilen Fatih İbrâhim Bey'in oğludur. Onun hayatı ve faaliyetleri hakkında bkz. Feridun Emecen, "Cüneyd Bey", *DİA*, Cilt 8 (İstanbul 1990), s. 122. Bizans tarihçisi Dukas ise, Cüneyd'in babasını Karasubaşı adıyla anarak onun Yıldırım Bayezid döneminde Osmanlılara bağlı İzmir Subaşı olduğunu yazıyor. Bkz. *Bizans Tarihi*, s. 49.



değildi. Karamanoğlu Mehmed Bey'in, Osmanlı Devleti'ndeki saltanat mücadelesinden yararlanarak yapmış olduğu bu hareketden dolayı mutlaka cezalandırılması gerekiyordu. Ancak Osmanlı hükümdarı Çelebi Mehmed Karamanoğulları üzerine sefere çıkmadan önce, Ege bölgesinde gittikçe kuvvetlenmeye başlamış olan Cüneyd Bey'in itaat altına alınıp bölge hâkimiyetinin tam olarak sağlanmasının daha önemli olduğunu düşünerek ilk seferini oraya düzenledi^[43].

Daha önce de belirtildiği gibi Cüneyd Bey, Osmanlıların Aydın-ili valisi ile yaptığı mücadelede onu öldürerek Ayasuluk (Efes)'e hâkim olmuş, böylece Aydınogulları Beyliği'ni tekrar kurmuştu. Cüneyd Bey'in bu davranışını haber alan Çelebi Mehmed ona, kendisine itaat edip işgal ettiği yerleri derhal tahliye etmesini bildirmişse de cevap alamadığından Bursa'ya döner dönmez, bütün kuvvetlerini toplayarak yanında Vezirizam Bayezid Paşa da olduğu halde bizzat sefere çıktı. Osmanlı hükümdarı önce, Cüneyd Bey'in idaresinde olan Çandarlı'yı savaş yaparak elde etti. Daha sonra Menemen, Kayacık ve Nif (Kemalpaşa) kalelerini de hücumla aldıkları sonra İzmir önüne gelerek şehri karadan kuşattı.

İzmiroğlu Cüneyd Bey, Çelebi Mehmed'in kalabalık bir kuvvet ile İzmir'e yaklaşması üzerine surları tahkim edip savunma tedbirleri almış, ancak Osmanlı hükümdarına karşı koyamayacağını anlayınca ailesini kale içinde bırakarak güvenli bir yere kaçmıştı.

Osmanlı kuvvetlerinin on gün süren şiddetli kuşatması sonunda kaledekiler şehri teslim etmek zorunda kaldılar (1413). Bu kuşatma sırasında, bölgedeki faaliyetlerinden dolayı Cüneyd Bey'den memnun olmayan Menteşeoğulları ile Rodos şövalyeleri, Foça, Sakız ve Midilli'deki Cenevizliler de Çelebi Mehmed ile işbirliği yapmışlardı. Bunlar, donanmaları ile İzmir'i denizden kuşatarak yalnızca kara kuşatması ile alınması mümkün olmayan bu kalenin ele geçirilmesinde Türk hükümdarına yardımcı olmuşlardı^[44].

Çelebi Mehmed bu harekât sırasında, İzmir Kalesi'nin surlarını yıkip şehri hisarsız bıraktığı gibi Rodos şövalyelerinin İzmir Körfezi'nde Cüneyd Bey'in izniyle yaptırmakta oldukları başka bir kaleyi de bir gece içinde yıktırdı. Bunu gören Rodos şövalyeleri Çelebi Mehmed'in yanına gelerek buna şiddetle karşı çıktılar. Şayet kalenin yeniden yapılmasına izin verilmezse Papa ile Osmanlı Devleti arasında büyük bir mücadelenin

[43] Dukas, *Bizans Tarihi*, s. 62-63; *Resimli-Haritalı Mufassal Osmanlı Tarihi*, I, 242; İ. H. Danişmend, *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, I, 171.

[44] Dukas, *Bizans Tarihi*, s. 62-64; Uzunçarşılı, "Mehmed I.", *İslâm Ansiklopedisi*, VII, s. 501; Ş. Turan, *Türkiye-İtalya İlişkileri*, s. 373.

başlayacağını söyleyerek padişahı tehdit etmeye başladılar. Çelebi Mehmed ise şövalyelere, Müslümanlara çok zarar veren bu kalenin yıkılması gerektiğini söyleyerek, onların, kendi hâkimiyeti altında olan Bodrum kıyısında bir kale yapmalarına müsaade etti^[45]. Böylece Kânunî Sultan Süleyman dönemine kadar şövalyelerin elinde kalacak olan Halikarnas'taki ünlü Petroniyon (Bodrum) Kalesi yapılmış oldu^[46].



Resim 44:
İzmir Kalesi

[<https://goo.gl/x6aNZU>]



Osmanlı hükümdarı Çelebi Mehmed, İzmir Kalesi'ni ele geçirdiği sırada şehirde bulunan Cüneyd Bey'in annesi, eşi ve çocukları huzuruna gelerek Cüneyd Bey'in affedilmesini rica ettiler. Bunun üzerine Çelebi Mehmed onu bu sefer de affetti, ancak yerinde bırakmayarak Niğbolu sancak beyliği göreviyle Rumeli'ye gönderdi. Sultan Çelebi Mehmed'in bu ilk Anadolu seferi sırasında Osmanlı idaresi altına alınan Aydın-ili sancak beyliğine ise Bulgar kralının Müslüman olan oğlu Aleksandr (Süleyman) tayin edildi (1413).

Çelebi Sultan Mehmed'in İzmiroğlu Cüneyd Bey üzerine düzenlediği bu sefer sonucunda İzmir'in yanı sıra Ege sahillerinin büyük bir kısmı elde edilmiş, bölgedeki Ceneviz kolonileri Foça, Midilli ve Sakız beylikleri de Osmanlı nüfuzu altına girmiştir^[47]. Yine bu sırada Batı Anadolu beyliklerinden Menteşeoğulları ile Germiyanogulları da Osmanlılara tâbi olmuş, hatta Menteşe Beyi İlyas Bey 1415 yılında bastırdığı paralarında kendi adının yanında Osmanlı sultanının adını da yazdırmıştır^[48].

Daha önce de ifade ettiğimiz gibi Karamanoğlu II. Mehmed Bey, Osmanlı şehzadeleri arasındaki saltanat mücadelesinde önce Çelebi Mehmed'i desteklemiş ve onunla Süleyman Çelebi aleyhine ittifak yapmıştı. Ancak Çelebi Mehmed'in Rumeli'ye geçip kardeşi Musa Çelebi ile mücadele ettiği sırada Anadolu'nun bir müddet Osmanlı kuvvetlerinden mahrum bulunmasından da yararlanarak Osmanlı topraklarına taarruz etmiş, başkent Bursa'ya kadar gelerek şehri yakıp yıkmıştı.

[45] Dukas, *Bizans Tarihi*, s. 64-65; Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, I, s. 351; aynı yazar, "Mehmed I.", *İslâm Ansiklopedisi*, VII, s. 501.

[46] Ş. Turan, *Türkiye-İtalya İlişkileri*, s. 375.

[47] Dukas, *Bizans Tarihi*, s. 65; Uzunçarşılı, "Mehmed I.", *İslâm Ansiklopedisi*, VII, s. 501.

[48] P. Wittek, *Menteşe Beyliği. 13.-15. Asırda Garbi Küçük Asya Tarihine Ait Tetkik*, Türkçeye çev. Orhan Şaik Gökyay, Ankara 1944, s. 96. Wittek, Çelebi Sultan Mehmed'in Cüneyd Bey üzerine düzenlediği seferin 1415 yılında yapıldığını kaydediyor.

Osmanlı hükümdarı Sultan Mehmed, Cüneyd Bey isyanını bastırıp İzmir ve çevresini itaat altına aldıktan sonra Karamanoğlu Mehmed Bey üzerine büyük bir sefer hazırlığına başladı. Çelebi Mehmed vezirlerini de yanına çağırarak Karamanoğlu meselesinin muhakkak çözülmesi gerektiğini söyledi ve başarılı olmak için kendisine bağlı Anadolu beylerine haber göndererek kuvvetleriyle birlikte sefere katılmalarını istedi. Bunun üzerine hemen Kastamonu hâkimi İsfendiyar Bey'e ve Germiyan Hükümdarı Yakub Bey'e haber gönderildi. Yakub Bey'den, sefer güzergâhında olması dolayısıyla ordunun geçişini kolaylaştırmak üzere Seyidgazi yolunu düzenlemesi ve ordunun ihtiyacı için yiyecek hazırlaması istenmişti. Padişahın bu isteği üzerine, Osmanlılara tâbi olan İsfendiyar Bey, oğlu Kasım Bey idaresinde bir miktar yardımcı kuvvet gönderdi^[49]. Germiyanolu Yakub Bey ise Osmanlı ordusunun takip edeceği yol üzerinde gereken hazırlıkları yaptı. Nihayet Çelebi Mehmed, sefer için gerekli olan bütün hazırlıkları tamamladıktan sonra kalabalık bir ordu ile Bursa'dan hareket etti (1414)^[50].

Seyidgazi yolunu takip ederek Akşehir'e gelen Çelebi Sultan Mehmed, daha önce kendisine ait olan bu şehri teslim aldıktan sonra yoluna devamla Saideli, Beyşehir, Seydişehir, Otlukhisarı ve yol üzerinde bulunan diğer bazı yerlere de fazla mukavemetle karşılaşmadan hâkim oldu. Yürüyüşüne devam eden Osmanlı ordusu Konya yakınlarında Karamanoğlu ile yaptığı mücadelede onu yenilgiye uğrattı. Karamanoğlu kaçarak canını kurtardı. Daha sonra Konya önüne gelen Çelebi Mehmed kaleyi kuşattıysa da o sırada çok şiddetli yağmurlar yağması dolayısıyla meydana gelen sel Osmanlı ordusunun çok fazla kayıp vermesine sebep oldu. Kuşatma sırasında Karamanoğulları da fazla kayıp vermiş olduğundan Mehmed Bey barış isteğinde bulundu. Osmanlı ordusunda da çok fazla kayıp bulunması ve mevsimin de uzun bir savaş için elverişli olmaması dolayısıyla Sultan Mehmed barışı kabul etti. Yapılan antlaşmaya göre Karamanoğlu II. Mehmed Bey, Beyşehir, Seydişehir ve Akşehir'in Osmanlılara verilmesini kabul etti (1414)^[51].

Osmanlı hükümdarı Çelebi Sultan Mehmed Karamanoğulları üzerine düzenlediği ilk seferden bir süre sonra Canik bölgesini ele geçirmek üzere o tarafa gitti. Ancak, Kastamonu ve Canik vilâyetlerinin fethedildiği sırada (818/1415-1416) Karamanoğlu'nun anlaşmayı bozarak Osmanlılara ait

[49] Oruç b. Âdil, s. 42, 109; Mehmed Neşri, II, s. 527-529; Hoca Sâdeddin, I, s. 277-278.

[50] Makrizî ve Aynî'ye göre Çelebi Mehmed'in bu seferi 818/1415-1416 yılında yapılmıştı (Bkz. Yaşar Yücel, *XIII-XV. Yüzyıllar Kuzey-Batı Anadolu Tarihi. Çobanoğulları Candaroğulları Beylikleri*, Ankara 1980, s. 91-92. Çelebi Mehmed'in Karaman Seferi, H.848/1444-1445 tarihli *Takvim'e* göre ise 820/1417 yılında yapılmıştı. Bkz. *İstanbul'un Fethinden Önce Yazılmış Tarihî Takvimler*, (yay. O. Turan), Ankara 1984, 2. Baskı, s. 21.

[51] Mehmed Neşri, II, s. 526-531; Bihiştî, s. 81b-82a; Hoca Sâdeddin, I, s. 277-280. Ayrıca bkz. Uzunçarşılı, "Mehmed I.", *İslâm Ansiklopedisi*, VII, s. 501.



Beyşehir ve Seydişehir topraklarını yağmalayıp talan ettiği haberi geldi^[52]. Osmanlı kaynaklarındaki bilgilere göre Karamanoğlu Mehmed Bey, Osmanlı ordusunun çok fazla kayıp vermiş olmasından cesaretlenerek yeniden saldırıya geçmişti. Çelebi Mehmed, onun çok kısa bir süre içerisinde anlaşmayı bozması üzerine 1415 yılında Karaman'a bir sefer daha düzenlemek zorunda kaldı. Karamanoğlu'nun anlaşmalara uymayıp Osmanlılara karşı devamlı düşmanca davranış içerisinde olmasına çok üzülen Çelebi Sultan Mehmed Konya'ya gitmek üzere Ankara'ya geldiği sırada sinirsel bir rahatsızlık geçirdi. Padişahın hekimleri rahatsızlığın sebebini anlayamayınca tedavisi için Germiyanoglu Yakub Bey'in özel hekimi olan Mevlâna Sinan getirildi. Aynı zamanda ünlü bir şair olup manzum *Husrev ü Şirin* adlı eserin yazarı olan Şeyhî mahlaslı Mevlâna Sinan Çelebi Mehmed'i tedavi etti. Mevlâna Sinan, Osmanlı hükümdarının bitmek bilmeyen sıkıntı ve üzüntüden hasta olduğunu, tedavisinin zafer ve başarılarla dolu iyi haberler duymakla mümkün olacağını söylemişti. Onun bu sözlerini çok beğenen Çelebi Mehmed, onu bir süre yanından ayırmadı^[53].

Çelebi Sultan Mehmed, bu rahatsızlığından dolayı kendisi sefere gitmeyip Anadolu Beylerbeyi olan Vezir Bayezid Paşa idaresindeki orduyu Karamanoğlu Mehmed Bey üzerine gönderdi. Konya ovasına kadar ilerleyen Bayezid Paşa, Mehmed Bey'i bir hile ile yakalamak için ona bir mektup gönderdi. Bayezid Paşa mektubunda, Sultan Mehmed'in ağır hasta olduğunu, kurtuluşu için ilâç bulunmadığını söyleyerek ülkeyi ele geçirmek için birlikte hareket edilmesi gerektiğini yazmış, bu konuyu daha ayrıntılı görüşmek üzere bir araya gelmeleri gerektiğini söylemişti. Karamanoğlu Mehmed Bey, Bayezid Paşa'nın bu teklifini önce tereddütle karşılamış, ancak doğru olup olmadığını araştırmak için padişahın otağının bulunduğu Ankara'ya adamlarını göndererek gerçekten hasta olduğunu öğrendikten sonra ona inanarak görüşme talebini kabul etmişti^[54].

Bu şekilde Karamanoğulları'na dost görünüp onları hazırlıksız yakalayan Bayezid Paşa, anî bir baskınla Konya'yı zaptedip Mehmed Bey ile büyük oğlu Mustafa Bey'i yakalayarak Ankara'da bulunan Sultan Mehmed'in yanına getirdi. Osmanlı hükümdarı, Bayezid Paşa'nın bu başarısına çok sevinmiş, keder ve üzüntüsünü unutup sağlığına kavuşmuştu. Veziriazam Bayezid Paşa bu başarısından dolayı mevcut görevine ilâve olarak Rumeli

[52] Çelebi Mehmed'in Karaman üzerine yaptığı ilk seferden sonra Canik bölgesine gittiği hakkında Osmanlı kaynaklarında fazla bilgi yoktur. Kaynaklar, yalnızca Çelebi Mehmed'in Karaman'a düzenlediği iki sefer arasında onun Kastamonu ve Canik vilâyetlerini fethettiğini, Karamanoğlu'nun yeniden Osmanlı topraklarına girdiği haberinin alınması üzerine geri döndüğünü kaydetmişlerdir. Bkz. Mehmed Neşrî, II, s. 530-31; Bihiştî, s. 81b-82a.

[53] Mehmed Neşrî, II, s. 530-531; Münecimbaşı, s. 175.

[54] Mehmed Neşrî, II, s. 532-533.

Beylerbeyiliği ile ödüllendirildi. Daha sonra Karamanoğulları'nı huzuruna çağırıp yaptıklarından dolayı azarlayan Çelebi Mehmed, Karamanoğlu Mehmed Bey'in yalvarıp af dilemesi ve bir daha antlaşmayı bozmayıp her zaman itaat edeceğine dair yemin etmesi üzerine onu bir kez daha affederek çeşitli hediyeler verdikten sonra ülkesine gönderdi (1415)^[55]. Ancak Karamanoğlu'nun daha sonra yeminini unutup^[56] Osmanlılara karşı yeniden düşmanca davranışlarda bulunmaya başladığı görülecektir.

Bu sırada, Karamanoğlu Mehmed Bey ile öncekinden daha ağır bir antlaşma imzalanmıştı. Buna göre Konya Karamanoğulları'nın elinde kalırken, Timur tarafından Karamanoğulları'na verilmiş olan Beypazarı, Sivrihisar, Akşehir, Yalvaç, Beyşehir ve Seydişehir eski sahibi olan Osmanlı Devleti'ne bırakılmıştı. Ayrıca Karamanoğlu, gerektiği zaman Osmanlılara askerî yardımda bulunmayı da kabul ediyordu^[57].

Çelebi Sultan Mehmed tek başına hükümdar olduğu sırada Venedik Cumhuriyeti Ege ve Akdeniz'e hâkim olup bu bölgedeki deniz ticaretinin kontrolünü ellerinde tutuyorlardı. Venedikliler Osmanlı hükümdarı I. Murad ve I. Bayezid zamanında elde etmiş oldukları ticarî imtiyazları, Fetret Devri'nde Emîr Süleyman ve Musa Çelebi ile yaptıkları 1403 ve 1411 ticaret antlaşmaları ile devam ettirmişlerdi. Venedik Cumhuriyeti, Çelebi Mehmed'in tek başına hükümdar olmasından sonra da aynı durumun devam etmesini istiyor, buna karşılık Osmanlı hükümdarı 1403 Gelibolu Antlaşması'ndaki kayıpları gidermeye çalışıyordu.

Çelebi Mehmed döneminde Naksos Adası Dukası ile Andros Adası Senyörü'nün Türk sahillerine saldırımları karşısında Venedik'e karşı bazı önlemler almak gereği duyan Osmanlı yönetimi, Marmara Denizi'ne girmek isteyen Venedik Cumhuriyeti'ne ait gemileri Gelibolu'da durdurup kontrol etmeye başlamışlardı. Ayrıca donanma kumandanı Çalı Bey idaresindeki Türk gemileri Ege'ye açılarak buradaki Venedik tüccar gemilerine saldırılarda bulunuyorlardı. Bunun üzerine Venedik Cumhuriyeti yeni Osmanlı hükümdarına bir elçi göndermeye karar vermiş, ancak iki taraf arasında bir anlaşma sağlanamamıştı^[58].

[55] Mehmed Neşrî, II, s. 530-535; Hoca Sâdeddin, I, s. 278-283; Münecimbaşı, s. 176. Öte yandan Bihiştî (v. 81b-82a) ve Gelibolulu Mustafa Âlî (V, s. 177) ise Çelebi Mehmed'in hastalığından bahsetmeyip sefere bizzat katıldığını kaydederler.

[56] Mehmed Neşrî, Karamanoğlu Mehmed Bey'in yakalanıp Sultan Mehmed'in huzuruna getirildiğinde yaptığı yemin sırasında koynuna koyduğu bir güvercinin üstüne elini koyarak "yemin ederim ki bu can şu tende durdukça Padişahın memleketine asla göz atmayacağım" dediğini, sonra serbest kalınca koynundaki güvercini çıkarıp boğazını sıkıp öldürerek yine mücadeleye girdiğini kaydeder. Bkz. *Kitâb-ı Cihannümâ*, II, s. 534-535.

[57] Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, I, s. 352-353.

[58] Ş. Turan, *Türkiye-İtalya Münasebetleri*, s. 393-394.

Öte yandan Akdeniz’de bulunan Kiklad takımadalarından Naksos Adası’nın Venediklilere tâbi olan hâkimi Pietro Zeno’ya ait kadirgalar da bu sırada Osmanlı ticaret gemilerine düşmanca davranışlarda bulunuyordu. Bunun üzerine Çelebi Mehmed deniz ticaretinin emniyetini sağlamak için Gelibolu Tersanesi’nde bulunan donanmayı Akdeniz’e gönderdi. Çalı Bey idaresindeki Türk donanması Kiklad adaları ile Eğriboz Adası kıyılarına kadar ilerledi (Ağustos 1414). Bunu ertesi yıl Şubat başlarında 30 ya da 40 gemiden oluşan büyük bir Türk donanmasının Andros, Antiparos, Milos ve Eğriboz adalarına yaptığı akın izledi. Bu harekât sırasında Venedik tüccar gemilerine de taarruz edilmiş ve adalar halkından çok miktarda esir ve ganimet ele geçirilmişti^[59].



Resim 45:
Naksos Adası

[<https://goo.gl/q8BLhH>]



Osmanlı donanmasının Akdeniz’de bulunan Kiklad adaları ile Eğriboz’a yaptığı bu akından sonra Venedikliler bir yandan Çelebi Mehmed ile anlaşmaya çalışırken, bir yandan da bu harekâtın verdiği zararı telâfi etmek ve Ege Denizi’ndeki hâkimiyetlerini artırmak amacıyla yeni bir sefer için hazırlık yapmaya başladılar. Bu sırada, Osmanlı tarihçilerinin bir kısmı tarafından “Düzmece” olduğu ileri sürülen, ancak gerçekte Bayezid’in oğlu olan Mustafa Çelebi’nin ortaya çıkarak Karamanoğlu Mehmed Bey ile Çelebi Mehmed aleyhinde anlaştıktan sonra aynı amaçla Eflak Prensi Mircea’nın yanı sıra Bizans İmparatoru ve Venedik’e elçi göndermiş olması Venedik Cumhuriyeti’ni sevindirmişti. Venedik bir an önce Mustafa Çelebi ile anlaşıp onun Çelebi Mehmed’e karşı harekete geçmesini istiyordu. Bu amaçla Karamanoğlu Mehmed Bey’e, Eflak Prensi Mircea’ya ve o sırada Trabzon ya da Bizans’ta bulunan Şehzade Mustafa’ya gizlice elçiler gönderilmişti^[60].

Venedik Cumhuriyeti, Osmanlı donanmasının Ege’de dolaşmaya başlaması ve Marmara’ya girmek isteyen gemilerinin Gelibolu’da kontrol edilmesinden tedirgin olmuştu. Venedikliler Ege ve Marmara’da eski statülerinin devam etmesi için bir yandan Çelebi Mehmed’e elçi gönderecek barışı sağlamaya çalışıyorlar, diğer yandan da Bizans İmparatorluğu ile anlaşma yaparak Osmanlı Şehzadesi Mustafa’yı desteklemek, böylece

[59] İlk Osmanlı tarihçileri, Çelebi Mehmed zamanında Osmanlı donanmasının Akdeniz’e yaptığı bu ilk seferler ile 1416’da Venediklilerle yapılan ilk deniz savaşı hakkında bilgi vermemişlerdir. Bu dönemdeki Osmanlı-Venedik münasebetleri hakkında bkz. Dukas, *Bizans Tarihi*, s. 66. Ayrıca bkz. Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, I, 353-354; Danişmend, *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, I, s. 174; Ş. Turan, *Türkiye-İtalya İlişkileri*, s. 390-400.

[60] Ş. Turan, *Türkiye-İtalya İlişkileri*, s. 399.

Çelebi Mehmed'in başına açılacak olan gaile ile denizlerdeki üstünlüklerini devam ettirmek istiyorlardı. Venedik Senatosu tarafından bu planın uygulanması için İstanbul'a gitmek üzere bir elçi görevlendirilmişti. Ancak bu elçinin bir kadirga ile değil, Ege ve Marmara'da Osmanlılara karşı gözdağı vermek amacıyla büyük bir donanma ile yola çıkması kararlaştırılmıştı.

Nitekim çok geçmeden Amiral Pietro Loredano kumandasındaki büyük bir Venedik donanmasının barış yapmakla görevli olan elçi Dolfin Venier ile birlikte Venedik'ten hareket ederek Eğriboz, Girit ve Kiklad adalarına da uğrayıp buralardan da bir miktar yardımcı kuvvet aldıktan sonra Çanakkale Boğazı'nı geçerek Lapseki'ye doğru ilerlediği görüldü^[61].

Bu sırada Türk donanması Gelibolu'da harekete hazır beklemekte idi. Venedik donanmasının kaptanı Loredano, Türkler tarafından bir saldırı olmadıkça kendisinin taarruz etmemesi hakkında senatodan kesin emir almıştı. Çünkü Venedik, bu donanmayı İstanbul'a gitmek üzere yola çıkarmıştı. Ayrıca Osmanlı donanmasına yapılacak bir saldırıya karşılık olarak Türkler, Ege Denizi kıyılarında Osmanlıların hücumlarına açık bulunan Venedik'e tâbi şehirlere karşı taarruz edebilirlerdi. Bunun için Venedik donanması, kendilerine taarruz olmadıkça her hangi bir savaşa girmeden İstanbul limanına kadar giderek Şehzade Mustafa hakkında bilgi alacaklardı. Şayet bu sırada Çelebi Mehmed'e gönderilmiş olan elçi ile de bir anlaşmaya varılamaz ise Gelibolu ile Eğriboz Adası arasındaki deniz bölgesini korumak için gereken önlemler alınacak ve bu bölgede karşılaşılan bütün Türk gemilerine saldırılacaktı^[62].

Bu talimatla yola çıkmış olan Venedik donanması, Bizans tarihçisi Dukas'ın kaydına göre Gelibolu önünde bulunduğu sırada bir yanlış anlaşma sonucu Osmanlı donanması ile savaşa girdi. Dukas'a göre İstanbul'dan gelip Midilli tarafına gitmekte olan küçük bir Midilli gemisini Türk gemisi sanan Venedikliler onu yakalamak için bir kadirga göndermişler, Osmanlı denizcileri de gelen geminin kendilerine ait olduğunu sanarak muhafazası için onlar da bir kadirgalarını ileri sürmüşlerdi. Daha sonra Venedik donanması Osmanlı donanmasının toplu halde limandan çıktığını görünce taarruza geçmiş ve böylece savaş başlamıştı^[63]. 29 Mayıs 1416 tarihinde Marmara Adası ile Gelibolu arasında^[64] meydana gelen bu ilk büyük deniz savaşında Venedikliler önce donanma kumandanı Çalı Bey'in kadirgasına hücum ettiler. Bu ilk saldırı sırasında Çalı Bey şehit düştü. Daha



[61] Dukas, *Bizans Tarihi*, s. 66.

[62] Ş. Turan, *Türkiye-İtalya İlişkileri*, s. 399-400.

[63] Dukas, *Bizans Tarihi*, s. 66.

[64] Bkz. Sprantzes'den naklen İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, I, s. 354, not 1.



sonra diğer kadirgalara da taarruz eden Venedik Amirali Loredano, Türk donanmasının büyük bir kısmını tahrip etti. Ancak bu sırada kendisi de yaralanmış olduğu için Bozcaada'ya çekildi^[65].

Osmanlılarla Venedikliler arasında ilk büyük deniz savaşı olarak kabul edilen bu Gelibolu Savaşı, Venedik donanmasının Amirali Pietro Loredano'nun savaştan sonra Senato'ya gönderdiği rapora göre ise şöyle cereyan etmişti:

"10 kadirgadan oluşan Venedik filosu 27 Mayıs'ta Bozcaada'dan hareket ederek sakin bir şekilde Çanakkale Boğazı'ndan içeri girmiş, Türk piyade ve süvarilerinin Yeniçeriler Kapısı'ndan Gelibolu'ya girdiklerini görünce şehrin önlerine kadar ilerlemişti. Venediklilerin anı bir saldırıya geçeceklerinden kuşkulanan Türkler sahilden Venedikliler üzerine ok yağdırmaya başlamışlardı. Amiral önce buna karşılık vermek istememiş, fakat tepeler üstüne çıkan Türkler zehirli olan Tatar okları atmaya başlayınca Venedik donanması bombardımana başlamış, bozulan Türk süvarileri mendireğin arkasında bekleyen kendi donanmalarına çekilmişlerdi.

Ertesi gün yalnızca bir önlem olmak üzere 2 kadirgayı keşif için Gelibolu önlerine gönderen Loredano, 8'i kadirga olan 32 Türk gemisinin onlara ateş etmesi üzerine savaş hazırlıklarına başlamış; bu sırada donanmada bulunan Venedik elçisini de küçük bir sandalla kıyıya göndererek kendilerinin barış için geldiklerini bildirmiş, Türk Amirali de kendilerinin Venediklilere karşı hazırlıklı olmadıklarını, ancak tahtta hak iddia eden Mustafa'ya karşı Tuna deltasına doğru hareket etmek istedikleri cevabını vermişti.

Bu cevabı inandırıcı bulmayan Loredano 28 Mayıs gecesi amiral gemisinde bir savaş meclisi toplamış ve elçi Venier'in de savaşmak hususunda ısrar etmesi üzerine savaş kararı alınmıştı. O gece Türk donanması da karanlıktan ve sessizlikten yararlanarak demirlediği yerden hareketle Venedik gemilerinin önüne gelip sıralanmışlardı. Bunu bir meydan okuma olarak değerlendiren Loredano hücum hazırlanma emri vermiş ve 29 Mayıs sabahı "su almak" için Gelibolu'ya doğru hareket etmişti. Ancak Türkler bütün gemileriyle kadirgalara hücum edince şiddetli bir savaş başlamıştı. 2 saatten fazla süren bu deniz savaşında Türk donanması büyük bir yenilgiye uğramış, 6 kadirga, 9 galyot ve 15 fusta olmak üzere 32 Türk gemisinden 30'u Venediklilerin eline geçmişti. Denize atlayıp sahile ulaşanların dışında Türk denizcilerinin çoğu esir düşmüş, çarpışma sırasında Venedik Amirali Loredano da çenesinden ve sol kolundan yaralanmıştı"^[66].

[65] Bkz. Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, I, s. 354-355.

[66] Bkz. Ş. Turan, *Türkiye-İtalya İlişkileri*, s. 400-402. Uzunçarşılı, Amiral Loredano'nun gözünden ve elinden yaralandığını belirtiyor. Bkz. *Osmanlı Tarihi*, I, s. 354-355.



Bu raporda görüldüğü gibi Venedik Amirali Loredano, ilk düşmanca hareketin Türkler'den geldiğini vurgulamaya çalışmış ve ayrıca savaş kararının donanmada bulunan elçi Dolfin Venier'in ısrarıyla alındığını belirterek savaş sorumluluğunu üzerinden atmaya çalışmıştır^[67].

Gelibolu Deniz Savaşı hangi sebeple başlamış olursa olsun, bu savaşta Türk donanması âdetâ bir baskına uğramış olduğundan Venediklilerin üstün kuvvetleri karşısında ağır bir yenilgiye uğramıştı. Bu deniz savaşında Türk donanmasından büyük bir kısmı tahrip olmuş, donanma komutanı Çalı Bey de dahil olmak üzere çok sayıda denizci hayatını kaybetmiş, esir alınanlardan bir kısmı Gelibolu sahillerinden muharebeyi seyreden kadınların ve çocukların gözleri önünde vahşice öldürülmüş, geri kalanlar ise Eğriboz ve Girit adalarına götürülmüştü^[68]. Venedikliler ele geçirmiş oldukları Türk gemilerinden işe yaramayacak kadar tahrip olanları yakmışlar, geri kalanını da kendi gemilerine bağlayarak adalara götürmüşlerdi.

Böylece Venedikliler, Gelibolu'da kazandıkları bu zaferle bir yıl önce Eğriboz'da uğradıkları kayıpların öcünü almışlardı. Ancak bununla yetinmeyen Venedikliler, Osmanlı donanmasının büyük bir kısmının kullanılabilir hale gelmesinden de yararlanarak bir süre sonra tekrar Çanakale Boğazı'nı geçerek Lapseki önlerine geldiler. Bu harekât sırasında, Lapseki'de Emîr Süleyman'ın yaptırmış olduğu kaleyi ele geçirmek için top atışlarıyla hücum edip karaya çıkmak isteyen Venedikliler, sahilde Veziriazam Bayezid Paşa'nın kardeşi Hamza Bey idaresinde on binden fazla bir kuvvetin beklediğini görünce geri çekilmek zorunda kaldılar^[69].

Bundan sonra Venedikliler ile Osmanlılar arasında barış görüşmeleri başladı. Nihayet Bizans İmparatoru II. Manuel'in de aracılığı ile her iki tarafın aldıkları esirleri geri vermesi şartıyla bir barış antlaşması yapıldı^[70]. Çelebi Mehmed ile Venedik elçisi arasında Edirne'de 31 Temmuz 1416'da yapılan bu antlaşmaya göre Osmanlılar Çalı Bey'in Eğriboz Adası'ndan getirmiş olduğu esirleri, Venedikliler de Gelibolu Deniz Savaşı'nda aldıkları

[67] Osmanlılar ile Venedikliler arasında 29 Mayıs 1416 tarihinde yapılan Gelibolu Deniz Savaşı'nın cereyan tarzı ile Amiral Loredano'nun raporu, bu raporun değerlendirilmesi ve daha başka görüşler hakkında geniş bilgi için bkz. Ş. Turan, *Türkiye-İtalya İlişkileri*, s. 402-404.

[68] Dukas, *Bizans Tarihi*, s. 66-67; Sprantzes, Bonn tab'ı, s. 90 ve Khalkokondyles, Paris tab'ı, s. 96-97'den naklen Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, I, s. 353-355. Ayrıca bkz. Danişmend, *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, I, 175.

[69] Dukas, *Bizans Tarihi*, s. 67; Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, I, s. 355. Lapseki'deki ordu'nun kumandanı Hamza Bey, Şerafettin Turan'a göre İkinci Vezir Çandarlı İbrâhim Paşa'nın kardeşi idi (Bkz. *Türkiye-İtalya İlişkileri*, s. 408).

[70] Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, I, s. 355.

esirleri geri verecekti^[71]. Ayrıca Türk gemilerinin Çanakale Boğazı'ndan dışarıya silâhlı olarak çıkmaları yasaklanmıştı. Böylece Venedik, Türk donanmasının hareketini Marmara Denizi ile sınırlamış ve Ege'de sahip olduğu yerleri Türk saldırılarından kurtarıp güvence altına almış oluyordu. Gelibolu Deniz Savaşı'ndan sonra bir süre Adalar'da bekleyen Amiral Loredano, Osmanlı hükümdarıyla bu antlaşmayı imzaladıktan sonra Venedik'e döndü (8 Kasım 1416)^[72].

Çelebi Mehmed ile Venedik elçisi arasında Edirne'de yapılmış olan bu antlaşma metninin imzalanmış bir sureti ertesi yıl bir elçi ile Venedik'e gönderildi. 16 Şubat 1417'de^[73] Venedik'e ulaşan bu Türk elçisi merasim ile karşılanmış, bu elçiye Venedikliler sırmadan yapılmış kumaşlar ile Türk usulünde işlenmiş dört yay hediye etmişlerdi. Böylece 1417 yılında Venedik'e gönderilen bu elçi Avrupa'ya giden ilk Osmanlı elçisi olarak kabul edildi^[74].

Ancak 1416 Edirne Antlaşması, özellikle esir değişimi konusundaki anlaşmazlık yüzünden tarafların istediği gibi uygulanamadı. Bu sebeple Venedikliler, 31 Temmuz 1416'da yapılmış olan Edirne Antlaşması'nı "uygulanabilir" bulmayarak bir yandan yeni bir barış antlaşması yapılması için İstanbul bailo'sunu görevlendirirken, diğer yandan da donanmalarını yeni bir savaşa hazır durumda bekletiyorlardı. Antlaşma için görevlendirilmiş olan elçi Çelebi Mehmed Anadolu'da bulunduğu için 1418 yılı ortalarına kadar Osmanlı hükümdarı ile görüşememişti. Ancak arzu edilen antlaşma, Çelebi Mehmed'in Edirne'ye dönmesinden sonra da hemen sağlanamadı. Venedikliler, antlaşmanın istedikleri gibi olmaması durumunda hiç olmazsa iki-üç yıllık bir mütareke yapılması taraftarı idiler. Bu sırada Çelebi Mehmed de Anadolu ve Rumeli'de Şeyh Bedreddin Olayı ile Mustafa Çelebi İsyanı ortaya çıkmış olduğu için bir an önce Venedik Cumhuriyeti ile mütareke yapıp barışı sağlamak istiyordu.

Nihayet uzun süren görüşmeler sonunda 6 Kasım 1419'da Çelebi Mehmed ile Venedikliler arasında yeni bir barış antlaşması imzalandı. Bir ticaret antlaşması (ahitnâme) niteliğinde olan bu antlaşmaya göre, taraflar 1416 Antlaşması'nda yer alan esir değişimi isteklerinden vazgeçmişlerdi. Çelebi Mehmed'in verdiği bu ahitnâme ile her iki tarafın tebaası için ticaret serbestliği karşılıklı olarak yenilenmişti. Buna rağmen antlaşmanın diğer maddeleri Venedik Cumhuriyeti lehinde idi. Bu sebeptendir ki,

[71] Ş. Turan, *Türkiye-İtalya İlişkileri*, s. 405.

[72] Ş. Turan, *Türkiye-İtalya İlişkileri*, s. 405.

[73] Şerafettin Turan, *Türkiye-İtalya İlişkileri*, s. 407.

[74] Danişmend, *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, I, s. 176; *Resimli-Haritalı Mufasssal Osmanlı Tarihi*, I, s. 255-256.



bu antlaşma ile sağlanan Osmanlı-Venedik barışı, Osmanlıların Arnavutluk hâkimiyeti ve Ege'deki bazı faaliyetlerine rağmen Çelebi Sultan Mehmed'in ölümünden sonra Selânik sorununun ortaya çıkmasına kadar devam etti^[75].

Osmanlılar I. Bayezid devrinde Arnavutluk topraklarına kadar ilerlemiş, 1394 ve 1397 yıllarında yapılan seferler sonucunda bölgede Türk nüfuzu hissedilmeye başlamıştı. Ancak Osmanlıların Timur'a karşı Ankara Savaşı'nda mağlûp olmaları üzerine bu savaşa Osmanlıların safında katılmış olan birçok Arnavut beyi, savaştan sonra Venedik hâkimiyetini tanımıştı. Osmanlı taraftarı olan İşkodra Beyi Georgj Stratsimiroviç öldükten (1403) sonra İşkodra'yı ele geçirmiş olan Venedikliler, çevredeki daha başka yerleri de hâkimiyetleri altına almışlardı. Ancak Stefan Lazareviç ve Sırbistanlı Vuk Brankoviç tarafından desteklenen Stratsimiroviç'in oğlu Balşa, Arnavutluk'ta hâkimiyeti eline almak için Venedik'e karşı uzun bir mücadele başlatmıştı.

Fetret Devri'nde Rumeli'deki akınlara devam eden Evrenos Gazi Balşa ile yaptığı bir savaşta yenilmiş, Arnavutluk'un önemli şehirlerinden olan Kroya (Akçahisar) Topia'ların eline geçmişti. Osmanlı hükümdarı Çelebi Mehmed, Arnavutluk'taki bu olaylar üzerine duruma müdahale etmek zorunda kaldı. Aynı zamanda Venedikliler de bölgeye hâkim olmak istiyorlardı. Bu sebeple Arnavutluk cephesinde Osmanlılarla Venedikliler arasında mücadeleler başladı. İki taraf arasında yapılan savaşta galip gelen Osmanlılar Kroya'yı ele geçirerek Arnavutluk'ta yeniden üstün duruma geldiler (1415)^[76].

Bu sırada bölgenin feodal beylerinden Jan Kastriyota Osmanlı hâkimiyetini tanıyarak büyük oğlunu Osmanlı sarayına rehin vermişti. Ancak onun Osmanlılara dost görünmesine rağmen Venediklilerle anlaşma yapmaya çalışması Çelebi Mehmed'in ona karşı savaş açmasına sebep oldu. 1416'da üzerine gönderilen kuvvetler başarılı oldu ve daha sonra yapılan harekât sırasında Dalmaçya kıyısındaki Avlonya da dahil olmak üzere Arnavutluk topraklarının tamamı fethedildi (1417)^[77]. Bu fetihden sonra Osmanlılar bölgede Arvanid-ili (Arnavut-ili) adıyla bilinen sancak kurdular. Sancak beyi, sancak merkezi olan Ergiri Kasrı'nda oturuyor, her vilâyet merkezinde bir kadı ile bir subaşı bulunuyordu. Arvanid sancak beyi Saruca Paşaoğlu Umur Bey idi^[78].

[75] Osmanlı Devleti ile Venedik Cumhuriyeti arasında yapılmış olan 1419 Antlaşması hakkında geniş bilgi için bkz. Şerafettin Turan, *Türkiye-İtalya ilişkileri*, s. 407-414.

[76] *Resimli-Haritalı Mufasssal Osmanlı Tarihi*, I, s. 248.

[77] *Resimli-Haritalı Mufasssal Osmanlı Tarihi*, I, s. 248.

[78] M. Tayyib Gökbilgin, *Edirne ve Paşa Livası*, s. 14-16, 235, 261.



Osmanlılar Arnavutluk'a hâkim olduktan sonra buradaki toprakları bölge halkına timar olarak dağıttılar. Böylece önceleri derebeylerine bağlı olan halk yeni idarede kendisini devlete bağlı bulmuştu. Timar verilen kimselerin Müslüman olmaları şart değildi. Buradaki Türk nüfus sadece askerî ve dinî personelden meydana geliyordu^[79].

Çelebi Mehmed devrinde bu şekilde hâkimiyet altına alınıp Osmanlı toprak sisteminin uygulandığı Arnavutluk, II. Murad devrinde yeniden mücadelelere sahne olacaktır.

Çelebi Sultan Mehmed devrinde Osmanlı akıncıları Balkan sınırlarında devamlı akınlar yapıyordu. Bu dönemde Rumeli'de 40.000 civarında akıncı kuvveti vardı. Osmanlılar Rumeli'ye geçince tanınmış bazı beyler akıncı birlikleri kurmuş, böylece Osmanlı Rumeli'sinde bir akıncı geleneği teşekkül etmişti^[80].

Çelebi Mehmed'in hükümdarlığının ilk yıllarında Evrenosoğlu İshak Bey Macaristan ve Bosna'ya karşı Türklerden yardım isteyen Hırvatları korumak üzere Bosna'ya bir akın düzenledi (1414). Bu sefer sırasında Bosna prensi kaçınca yerine başkası getirildi. Ertesi yıl Hırvatistan'a bir akın daha yapıldı. Bu akın sırasında İshak Bey, karşısına çıkan Macar ordusunu bozguna uğrattı. Kral Sigismund güçlüklerle kaçtı ve böylece Hırvatistan Türklerle tâbi olduğu gibi Bosna'nın bir kısmı da Türk topraklarına katılmış oldu. Bu arada Bosna'nın Türk idaresinde olmayan kısmındaki feodal beyler de Türk himayesini isteyerek Osmanlılara tâbi oldular^[81].

Bugünkü Romanya'nın güney kısmını oluşturan ve Tuna ile Karpatlar arasında bulunan Eflak, Çelebi Sultan Mehmed devrinde Mircea (Mirça) adında bir beyin yönetiminde idi. Eflak Prensi Mircea (1386-1418), Kosova Savaşı'nda Sırlara yardımcı olmuş, Bayezid döneminde ise bir ara Tuna'yı geçerek Dobruca'da Osmanlılara ait Silistre Kalesi'ni işgal etmişti. Daha sonra Besarabya'nın güneyinde bulunan Türklerle meskûn yerleri de ülkesine katıp Osmanlılarla uzun yıllar süren mücadeleye

[79] Mustafa Bilge, "Arnavutluk", *DİA*, Cilt 3 (İstanbul 1991), s. 385. Osmanlıların Arnavutluk bölgesini fethederek burada Arvanid sancağını kurmuşlar ve 1415'den sonra bölgenin ilk tahririni yapmışlardı. Osmanlıların Arvanid bölgesini fethi, burada sancak kurulması ve tahriri hakkında geniş bilgi için bkz. *Hicrî 835 Tarihli Sûret-i Defter-i Sancak-ı Arvanid*, (Metni Bir Giriş ile Neşreden Halil İnalcık), Ankara 1954, 2. Baskı: Ankara 1987.

[80] Osmanlı askerî teşkilatında akıncılık ve akıncı aileleri hakkında bkz. Abdülkadir Özcan, "Akıncı", *DİA*, C. 2 (İstanbul 1989), s. 249-250; Fahameddin Başar, "Evrenosoğulları", *DİA*, C. 11 (İstanbul 1995), s. 539-541; aynı yazar, "Malkoçoğulları", *DİA*, C. 27 (Ankara 2003), s. 537-538; H. Çetin Arslan, *Türk Akıncı Beyleri ve Balkanların İmarına Katkıları (1300-1451)*, Ankara 2001.

[81] Erol Güngör, *Tarihte Türkler*, İstanbul 1992, s. 216-217.



Resim 46:
Silistre
Kalesi'nin
uzaktan bir
görünümü

[<https://goo.gl/nkCnMV>]



başlamış olan Mircea, Kosova Savaşı'nda Sırp'lar'a askerî yardımda bulunmuştu. Bayezid'in onu cezalandırmak için yaptığı sefer sırasında Rovine'de ağır bir yenilgiye uğramış ve tahtını bırakmak zorunda kalmıştı (1394). Ancak, bir süre sonra Macar Kralı Sigismund'un yardımıyla tekrar Eflak üzerinde hâkimiyet kurmaya çalışan Mircea, Haçlı kuvvetlerinin 1396'da Niğbolu'da yenilmesi üzerine Bayezid'in üstünlüğünü kabul etmek zorunda kalmış ve onun yanında Ankara

Savaşı'na katılmıştı^[82]. Eflak Beyi Mircea, Bayezid'in ölümünden sonra oğulları arasında meydana gelmiş olan saltanat mücadelesinde ise kendine damat edindiği Musa Çelebi'yi destekledi. Daha sonra Osmanlılara karşı yapılan isyan hareketlerini destekleyen Mircea, Düzmece Mustafa olarak bilinen Mustafa Çelebi'ye de yardımda bulundu. Bu sırada Eflak beyleri arasında da iktidar mücadelesi başlamış, Mircea'ya karşı Dan isminde bir rakip çıkmıştı. Dan, Osmanlılara müracaat ederek Mircae'ya karşı yaptığı mücadelede kendisine yardım edilmesini istemişti. Çelebi Mehmed, Mircea'nın Musa Çelebi'yi desteklemiş olmasından dolayı Dan'a yardımcı olmayı kabul etti. Buna mukabil Mircea'yı Macar Kralı Sigismund himaye ediyordu.

Osmanlı hükümdarı Çelebi Mehmed, Eflak'ta meydana gelmiş olan bu iç karışıklıktan yararlanarak bölgeyi tam olarak hâkimiyet altına almak üzere 819/1416-1417 yılında sefere çıktı. Bu harekât sırasında Karamanoğlu Mehmed Bey ile Candaroğlu İsfendiyar Bey de bir miktar yardımcı kuvvet göndermişti^[83]. Osmanlı ordusu Tuna'yı geçince Sultan Mehmed burada Yergöğü (Yerköy) Kalesi'ni yaptırdı. Ayrıca aynı bölgede bulunan İsakçı ve Yeni Sala kalelerini de tamir ettiren Sultan Mehmed bu harekât sırasında pek çok esir ve ganimet ele geçirdi^[84].

Ordu Tuna'yı geçince Eflak Prensi Mircea ile iktidar mücadelesi yapan Dan da Osmanlı hükümdarına katıldı. Daha sonra Osmanlılar ile müttefik Macar-Eflak kuvvetleri karşı karşıya geldi. İki taraf arasında yapılan şiddetli çarpışmada Mircea'yı destekleyen Macar kuvvetleri komutanı ölmüş, Mircea ise ağır bir yenilgi almıştı. Bunun üzerine Mircea itaatsizlikten

[82] Kemal Karpat, "Eflak", *DİA*, C. 10 (İstanbul 1994), s. 467.

[83] Uzunçarşılı, "Mehmed I.", *İslâm Ansiklopedisi*, VII, s. 502.

[84] Mehmed Neşri, II, s. 536-537; Gelibolulu Mustafa Âli, V, s. 178; Lütü Paşa, s. 71; Müneccimbaşı, s. 176.



vazgeçip Osmanlılara tâbi olmayı kabul ederek barış talebinde bulundu. Yapılan antlaşma ile bir oğlunu Osmanlı sarayına rehin olarak veren Mircea ayrıca üç yıldan beri göndermediği vergiyi ödemeyi kabul ettiği gibi, yeni vergiyi de her sene düzenli olarak göndereceğine dair söz verdi (1417)^[85]. Yine bu sırada Eflak Beyi Mircea, Musa Çelebi'nin adamlarından olup Eflak'a sığınmış olan İzzet Bey'i de Sultan'a gönderdi^[86]. Böylece Eflak Osmanlılara tâbi olmuş ve bundan sonra Eflak voyvodaları Osmanlı Sultanı tarafından tayin edilmeye başlanmıştır.

Bununla birlikte Eflak sorunu kesin olarak çözülemedi. Her ne kadar Eflak Prensi Mircae Osmanlıların vasalı olmuş, haraç vermeye başlamışsa da Macar Kralı Sigismund da bölgeye hâkim olmak istiyor, Mircae'yı Osmanlılara karşı kışkırtıyordu. Bu sebeple Eflak, Osmanlılarla Macarlar arasında uzun süren sınır kavgalarına ve bunun için akınlar yapılmasına sebep oldu. Mehmed Neşrî, Hoca Sâdeddin Efendi ve Münecimbaşı Ahmed b. Lütfullah'ın kaydına göre Çelebi Sultan Mehmed Eflak seferinden sonra Macaristan'a da bir akın yapmış ve Severin Kalesi'ni fethettikten sonra Macar kralının barış istemesi üzerine anlaşma yaparak geri dönmüştür^[87].

Osmanlılarla Macarlar arasındaki mücadeleler bundan sonra da devam etmiş; Sırbistan, Bosna ve İstirya cephelerinde birçok savaş yapılmıştır. Türkler, Macar Kralı Sigismund'un 1419 yılında düzenlediği sefer sırasında Niğbolu ile Niş arasında yenilgiye uğradılar. Ancak daha sonra Evrenosoğlu İshak Bey idaresindeki yirmi bin kişilik akıncı birliği önce İstirya'ya girerek Macar kuvvetlerini büyük bir yenilgiye uğrattı. Bununla birlikte Macar kuvvetleri ile yapılan bu mücadeleler büyük bir sefer olmayıp, her iki tarafın birbirine karşı düzenlediği küçük sınır kavgaları idi.

Çelebi Sultan Mehmed, Anadolu'da da topraklarına genişletmeye çalıştı. Ankara Savaşı'ndan sonra Kastamonu ve Sinop arasındaki bölgede yeniden kurulmuş olan Candaroğulları, Osmanlı şehzadeleri arasında yaşanan saltanat mücadeleleri sırasında Kastamonu, Çankırı, Kalecik, Tosya ve Safranbolu'yu alarak sınırlarını genişletmiş; daha sonra Canik beyleri arasındaki anlaşmazlıklardan yararlanarak Samsun ile Bafra taraflarını da elde etmişti^[88].

[85] Mehmed Neşrî, II, s. 534-537; Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, I, s. 355-356.

[86] Münecimbaşı, s. 176.

[87] Mehmed Neşrî, II, s. 536-537, Hoca Sâdeddin, I, 285-286; Münecimbaşı, s. 176. Neşrî'ye göre Sultan Mehmed bu sefer sırasında atından düşmüş ve çok sıkıntı çekerek Edirne'ye dönmüştü.

[88] Candaroğulları Beyliği hakkında geniş bilgi için bkz. Uzunçarşılı, *Anadolu Beylikleri*, s. 121-147; Yaşar Yücel, *Çobanoğulları Candaroğulları Beylikleri*, s. 53-181; Aynı yazar, "Candaroğulları", *DİA*, C. 7 (İstanbul 1993), s. 146-149.



Resim 47:
Silistre Kalesi

[<https://goo.gl/Fs3T6D>]



Çelebi Mehmed, kardeşleri ile yaptığı saltanat mücadelesi sırasında Candaroğlu İsfendiyar Bey ile iyi geçinmiş, kardeşi Musa Çelebi'yi Rumeli'ye gönderirken ondan yardım almıştı. Çelebi Mehmed, kardeşlerine karşı üstün gelip müstakil hükümdar olunca da Candaroğulları ile dostluğunu devam ettirdi. Nitekim İsfendiyar Bey, Osmanlıların Karaman üzerine yaptığı sefere oğlu Kasım Bey kumandasında bir miktar yardımcı kuvvet göndermişti. Ancak bu sırada Çelebi Mustafa ile Şeyh Bedreddin isyanlarının çıkması ve İsfendiyar Bey'in dostu olan Eflak Beyi Mircea ile birlikte adı geçen isyancıları desteklemesi üzerine iki taraf arasında dargınlık başladı. Bununla birlikte Çelebi Mehmed Eflak üzerine düzenlediği sefer sırasında İsfendiyar Bey'den de yardımcı kuvvet istemiş, o da oğlu Kasım Çelebi idaresinde bir miktar kuvvet göndermişti. Ancak babasıyla arasının iyi olmadığı anlaşılan Kasım Bey'in Eflak seferinden Bursa'ya döndüğünde ülkesine gitmeyip^[89] Çelebi Mehmed'in yanında kalmak istemesi iki taraf arasındaki dostluğun bozulmasına sebep oldu^[90].

Kasım Bey'in babası ile anlaşmazlığının sebebi, İsfendiyar Bey'in Tosya, Çankırı, Kalecik ve Kastamonu gibi yerleri Samsun ve Bafra emiri olan ikinci oğlu Hızır Bey'e vermek istemesi idi. Kasım Bey Osmanlı hükümdarından bu yerlerin kendisine verilmesine tavassut etmesini rica etmiş, Çelebi Mehmed de onun bu teklifini uygun görmüştü^[91].

Çelebi Mehmed, Eflak ve Macaristan seferlerinde büyük yararlılıklar göstermiş olan Kasım Bey'in de teşviki ile İsfendiyar Bey'e mektup göndererek Kastamonu, Çankırı, Tosya, Kalecik ve Bakır Küresi taraflarının ona verilmesini istedi^[92]. İsfendiyar Bey, Çelebi Mehmed'in çok ağır olan bu teklifini kabul etmeyince Osmanlı hükümdarı Candaroğulları'na karşı bir sefer düzenledi. Çelebi Mehmed'in Kastamonu'ya ulaşması üzerine İsfendiyar Bey Sinop'a çekildi. Bunun üzerine Çelebi Mehmed Sinop'u kuşatma altına aldı. Çaresiz kalan İsfendiyar Bey, Osmanlı hükümdarı adına hutbe

[89] Uzunçarşılı, Eflak seferine Osmanlılara yardım için katılmış olan Kasım Bey'in Bursa'ya döndükten sonra ülkesine gittiğini, ancak babası ile arasında anlaşmazlık çıkınca kaçarak Çelebi Mehmed'e iltica ettiğini kaydetmiştir. Bkz. *Osmanlı Tarihi*, I, s. 356-357.

[90] Oruç b. Âdil, s. 43, 110; Mehmed Neşri, II, s. 536-539; Hoca Sâdeddin, I, s. 284; *İstanbul'un Fethinden Önce Yazılmış Tarihî Takvimler*, s. 20.

[91] Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, I, s. 357.

[92] Mehmed Neşri, *Kitâb-ı Cihannümâ*, II, s. 538-539; Hoca Sâdeddin, *Tâcü't-tevârih*, I, s. 285. Ayrıca bkz. Yaşar Yücel, *Çobanoğulları Candaroğulları Beylikleri*, s. 92.

okutmak ve para bastırmak şartıyla Osmanlı tâbiliğini kabul etti^[93]. İki taraf arasında yapılan bu antlaşmadan sonra Sinop muhasarasını kaldıran Osmanlı hükümdarı Bursa'ya, İsfendiyar Bey de Kastamonu'ya döndü.

Çelebi Mehmed'in Kastamonu ve Sinop üzerine düzenlediği bu sefer hakkında Osmanlı kroniklerinde bilgi yoktur. Osmanlı tarihçileri yalnızca İsfendiyaroğlu Kasım Bey'in Çelebi Mehmed'e sığındığını ve Çelebi Mehmed'in Kastamonu, Bakır-Küresi, Kalecik ve Çankırı taraflarını Kasım Bey'e verilmek üzere istediğini, İsfendiyar Bey'in bu teklif üzerine veziri Mehmed Bey'i elçi olarak göndererek, beyliği için önemli birer gelir kaynağı olan Bakır-Küresi ve Kastamonu'nun kendisine bırakılmasını rica ettiğini; Tosya, Çankırı ve Kalecik'i ise kardeşine değil, padişaha verdiğini kaydetmişlerdir. Neticede bu teklifi kabul eden Çelebi Mehmed Ilgaz Dağı'nı sınır kabul ederek kendisine İsfendiyar Bey tarafından terk edilen bu yerleri Osmanlı hizmetindeki Kasım Bey'e verdi. Sultan Mehmed ayrıca bu yerlere ilâve olarak Ankara'yı da Kasım Bey'e vermiş ve o da ölünceye kadar Sultan Mehmed'in hizmetinde kalmıştır^[94].

Böylece, Çelebi Mehmed'in bu harekâtı sonucunda Candaroğulları Beyliği birisi yarı müstakil, diğeri Osmanlılara tâbi olmak üzere ikiye ayrılmış oldu.

Müslüman Samsun olarak bilinen sahildeki Samsun'un güneyindeki şehir Yıldırım Bayezid döneminde Kubadoğlu Cüneyd Bey'in elinden alınmış, ancak burası Ankara Savaşı'ndan sonra yine Cüneyd Bey'in eline geçmişti. Taceddinoğulları'ndan Alp Arslanoğlu Hasan Bey'in Kubadoğlu'nu öldürüp Çarşamba taraflarını ele geçirmesinden sonra ise Müslüman Samsun Candaroğlu İsfendiyar Bey tarafından ele geçirilerek Bafra emîri olan oğlu Hızır Bey'in idaresine verilmişti. İsfendiyaroğlu Hızır Bey daha sonra Osmanlılar aleyhine sınırlarını genişletmeye başlayınca Çelebi Sultan Mehmed Candaroğulları Beyliği üzerine bir sefer düzenlemek zorunda kaldı. Osmanlı ordusu Kastamonu üzerinden Canik bölgesine kadar ilerlediyse de (1418) bu ilk harekât sırasında Samsun alınamadı^[95].

Çelebi Mehmed bu sırada oğlu Şehzade Murad'ı Amasya sancak beyi olarak tayin etti (821/1418). Şehzadenin lalası Biçeroğlu Hamza Bey idi^[96].

[93] Bkz. Makrizî'den naklen Y. Yücel, *Çobanoğulları Candaroğulları Beylikleri*, s. 92.

[94] Bkz. Âşıkpaşazâde, s. 89; Mehmed Neşrî, II, s. 538-541; Hoca Sâdeddin, I, s. 286; Müneccimbaşı, s. 176. Ayrıca bkz. Y. Yücel, *Çobanoğulları Candaroğulları*, s. 93-94.

[95] Bkz. Mehmed Neşrî, II, s. 538-539; Müneccimbaşı, s. 177; *Tarihî Takvimler*, s. 21 vd.; Y. Yücel, *Çobanoğulları Candaroğulları Beylikleri*, s. 93-94.

[96] Müneccimbaşı, s. 177. Şehzade Murad'ın Amasya sancak beyliğine tayini Dukas'a göre (s. 70), onun Vezir Bayezid Paşa ile birlikte Börklüce Mustafa ve Torlak Kemal isyanlarında gösterdiği başarıdan sonra olmuştur.

Bu sırada Karakoyunluların Erzincan emîri Pîr Ömer Şarkî Karahisar'ı zaptetmiş, buranın beyi Melek Ahmed Beyoğlu Hasan Bey, Amasya sancak beyi Şehzade Murad'a haber göndererek yardım istemişti. Sultan Mehmed bölgedeki bu karışıklıklardan yararlanarak Canik bölgesinin ele geçirilmesi amacıyla Amasya sancak beyi Şehzade Murad'ın lalası Biçeroğlu Hamza Bey'i bu bölgenin fethiyle görevlendirdi. Hamza Bey önce Cenevizlilerin elinde bulunan sahildeki Samsun'u almak istedi. Cenevizliler şehri ateşe vererek kaçtıklarından şehir kolayca ele geçirildi. Daha sonra Çelebi Mehmed'in de orduyla birlikte gelmesi üzerine Samsun'un Müslüman bölgesinin emîri olan İsfendiyaroğlu Hızır Bey şehri Osmanlılara teslim etti (1418)^[97]. Onun bu davranışı üzerine Çelebi Mehmed, Hızır Bey'in de kardeşi Kasım Bey gibi Osmanlı hizmetine girmesini teklif etmişse de, Hızır Bey özür dileyerek kardeşinin olduğu yerde bulunamayacağını ileri sürerek bu teklifi kabul etmedi. Bunun üzerine Sultan Mehmed onun özürünü kabul ederek babasının yanına dönmesine izin verdi^[98].

Bu sırada Çelebi Mehmed'in kumandanları Canik vilâyetinin büyük bir kısmını ele geçirdiler. Çelebi Sultan Mehmed, Samsun ve çevresinin Osmanlı hâkimiyetine alınmasıyla sonuçlanan bu seferden dönüşü sırasında İskilip civarına geldiği sırada bir miktar Tatar topluluğuyla karşılaşmış, beylerinin kim ve nerede olduğunu sorunca Minnet Bey idaresinde olduklarını ve Minnet Bey'in de bir ziyafete katıldığını öğrenmişti. Bunun üzerine "bizim ülkemizde ve topraklarımızda huzur ve emniyet içinde müreffeh olarak yaşayıp sefere çıktığımız halde ordumuza katılmadıkları gibi, biz buraya gelmişken beylerinin de huzurumuza gelmeyip ziyafete gitmesi bağımsızlık davasında bulunduklarına delalet eder. Zaten Tatarların ülkemizde yaşaması yakışmaz ve onlar hain ve zalim kimselerdir" diyerek bunların toplatılıp Rumeli'ye gönderilmesini emretti. Bu emir üzerine Minnet Bey idaresindeki bu Tatarlar Filibe yakınlarında bulunan Konuş Hisarı mevkiine yerleştirildi. Tatarların oturduğu bu yer daha sonraları Pazarcık veya Tatar Pazarcığı adıyla anılmaya başlandı^[99].

İlhanlı hâkimiyetinin zayıflamaya başlaması üzerine Batı ve İç Anadolu'da olduğu gibi Doğu Anadolu'da da yeni devletler ortaya çıkmıştı.

[97] Âşıkpaşazade, s. 90; Mehmed Neşrî, II, s. 530; Bihîştî, v. 84a; Müneccimbaşı, s. 178; *İstanbul'un Fethinden Önce Yazılmış Tarihî Takvimler*, (yay. O. Turan), s. 21; *Osmanlı Tarihine Ait Takvimler*, (Düzenleyen: Atsız), İstanbul 1961, s. 26.

[98] Âşıkpaşazade, s. 90-91; Mehmed Neşrî, II, s. 540-541; Müneccimbaşı, s. 178.

[99] Âşıkpaşazade, s. 91; Bihîştî, v. 84a; Hoca Sâdeddin, I, s. 279. Müneccimbaşı, Rumeli'de Konuş diye bilinen yerde iskân edilen bu Tatarların başına daha sonra Minnetoğlu Mehmed Bey'in geçtiğini ve bunun burada bir imaret, büyük bir han ve daha başka hayır eserleri yaptırdığını belirtiyor. Bkz. *Camiü'd-düvel*, s. 178.



Bunlar henüz kuruluş sürecini tamamlayıp bünyeleri istikrar kazanmadan Timur'un Batı'ya yönelmesi Doğu Anadolu'daki istikrarsızlığı daha da arttırdı. Ankara Savaşı'ndan sonra Osmanlı hükümdarının Timur'a esir düşerek şehzadeler arasında saltanat mücadelesinin başlaması bu karışıklığın daha da artmasına sebep oldu. Osmanlı Devleti'nde Fetret Devri başladığında Anadolu'nun doğusunda Karakoyunlular (1351-1469), Akkoyunlular (1378-1508), Mutahharten Devleti (1379-1410) ve Dulkadiroğulları (1339-1521) hüküm sürmekte idi.

Çelebi Sultan Mehmed'in müstakil hükümdar olduğu dönemde Osmanlı Devleti'nin doğu sınırlarında bulunan bu devletlerden Karakoyunlular ile Akkoyunlular güçlü devletler idi. Doğu Anadolu, İran ve Irak'ta birbirleriyle yıllarca hâkimiyet mücadelesi yapan bu iki Türkmen devletinden Karakoyunlu Devleti'nin kurucusu olan Kara Yusuf Bey, Osmanlılar ile dostane münasebetler içerisine girerek Timur'a karşı çıkmış, hatta onunla yaptığı mücadelede başarılı olamayınca Bağdad hükümdarı Sultan Ahmed Celâîrî ile beraber Yıldırım Bayezid'e sığınmıştı^[100].

Akkoyunlu hükümdarı Karayülük Osman Bey ise Timur'un himayesine girmiş ve onun Anadolu seferi sırasında rehberlik etmesi dolayısıyla Ankara Savaşı'ndan sonra Diyarbekir ve çevresi kendisine verilmişti. Timur'un ölümünden sonra, onun oğulları tarafından da korunan Karayülük Osman Bey, bu sayede Karakoyunlulara karşı üstünlük sağlamakta idi.

Fetret Devri başında Erzincan ve çevresi Mutahharten'in idaresinde idi. Ancak onun 1403 yılı sonlarında^[101] ölümünden sonra Erzincan ile Bayburt'un işgal edilmesi meselesinden dolayı Akkoyunlu ve Karakoyunlular arasındaki mücadele tekrar başlamış, bu sefer Kara Yusuf üstün gelerek Erzincan'ı ele geçirmişti. Kara Yusuf'un buraya emîr olarak tayin ettiği Pîr Ömer, daha sonra topraklarını genişleterek Melik Ahmed Beyoğlu Hasan Bey elindeki Şarkî Karahisar'ı alınca Osmanlılarla Karakoyunlular komşu olmuşlardı. Şarkî Karahisar beyi Hasan Bey'in Karakoyunlu Pîr Ömer'in baskısı sırasında Osmanlılardan yardım istemesi üzerine Çelebi Sultan Mehmed Anadolu'ya bir sefer düzenlemek zorunda kalmış ve daha önce de belirtildiği gibi bu harekât sonucunda Samsun ve çevresi ele geçirilmişti. Böylece Çelebi Mehmed doğuda Karakoyunlular ile aynı sınırı paylaşmaya başlamıştı.

[100] Aynı şekilde, Kara Yusuf Bey'in oğlu İskender Mirza da, II. Murad zamanında Timur'un oğlu Şahruh tarafından takip edildiği sırada Tokat Kalesi'ne kaçmıştır (bkz. Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, I, 359-360).

[101] Bkz. Yaşar Yücel, *Anadolu Beylikleri Hakkında Araştırmalar. Eratna Devleti, Kadı Burhâneddin Ahmed ve Devleti, Mutahharten ve Erzincan Emirliği*, Ankara 1991 (2. Baskı), II, s. 298.

Elbistan ve Maraş civarında kurulmuş olan Dulkadiroğulları ise Memlûkler ile Osmanlıların uzun yıllar nüfuz mücadelesi yaptıkları bir bölgede bulunuyordu. Bu beylik içerisinde meydana gelen saltanat mücadelesinde taraflar bazen Memlûklerin, bazen de Osmanlıların himayesini kabul ediyorlardı. Nihayet Yıldırım Bayezid'in yardımı ile Dulkadir Beyliği'nin başına Nâsirüddin Mehmed Bey geçmişti (1399). Mehmed Bey, Osmanlı şehzadeleri arasında meydana gelen saltanat mücadeleleri sırasında Çelebi Mehmed'e yardımcı olmuş, hatta kızlarından birini Osmanlı şehzadesine vermişti^[102].

Osmanlı Devleti'nde Fetret Devri başladığı sırada Doğu Anadolu'da bulunan Akkoyunlu ve Karakoyunlu Devletleri ile Dulkadir Beyliği arasında kesin sınır çizmek mümkün değildi. Bu sırada Anadolu'da büyük bir korku yaratmış olan Timur'un ölmesi ve bundan sonra Osmanlı şehzadeleri arasında saltanat mücadelesinin başlaması Doğu Anadolu'yu yıllarca devam eden bir mücadele sahası haline getirmişti. Ayrıca bu sırada Memlûk Devleti'nin de Anadolu işleriyle pek fazla ilgilenememesi dolayısıyla Doğu Anadolu şehirleri sık sık el değiştiriyordu^[103].

Çelebi Sultan Mehmed'in Mısır'da hüküm süren Burcî Memlûk sultanları ile ilişkileri de dostane edi. Her ne kadar Memlûkler hâkimiyet alanını Anadolu'ya kadar uzatıp Çukurova bölgesine sahip olmak istemişlerse de Osmanlı hükümdarı Yıldırım Bayezid, Timur'a karşı Memlûk hükümdarı Fereç ile ittifak yapmaya çalışmış ve önceden alınan yerlerin Memlûklere iade edilmesi şartıyla iki taraf arasında, Berkuk zamanındaki dostluk antlaşması yenilenmişti^[104].

Çelebi Mehmed'in kardeşleriyle saltanat mücadelesi yaptığı sırada Memlûkler'de de iç karışıklık vardı. Fereç'in öldürülmesinden sonra yerine geçen Şeyh el-Müeyyed devrinde (1412-1421) de, Osmanlılar ile Memlûkler arasındaki dostluk devam etti ve karşılıklı mektup ve hediyeler gönderilmesine devam edildi^[105].

[102] Dulkadiroğulları Beyliği hakkında geniş bilgi için bkz. Refet Yinanç, *Dulkadir Beyliği*, Ankara 1989; aynı yazar, "Dulkadiroğulları", *DİA*, C. 9 (İstanbul 1994), s. 555-557.

[103] Bkz. *Resimli-Haritalı Mufassal Osmanlı Tarihi*, I, s. 250.

[104] Bkz. İsmail Yiğit, *Memlûkler (648-923/1250-1517)*, *Siyasî-Dinî-Kültürel-Sosyal İslâm Tarihi*, VII, İstanbul 1991, s. 106-107.

[105] Sultan Mehmed ile Şeyh el-Müeyyed arasında mektup ve hediye gönderilmesi hakkında bkz. Feridun Ahmed Bey, *Münşeatü's-Selâtîn*, İstanbul 1275, I, s. 145-146, 164-167. *Feridun Bey Münşeatü's-Selâtîn*'de yer alan mektupların özellikle Fatih döneminden öncesine ait olanlarının gerçek olmadığı, bunların Feridun Bey tarafından sonradan uydurulduğu ileri sürülmüştür. Münşeat'ta bulunan bu mektupların değerlendirilmesi ve bu iddialar için bkz. Mükrimin Halil (Yinanç), "Feridun Bey Münşeatü's-Selâtîn", *Tarih-i Osmânî Encümeni Mecmuası*, XI-XIII/62-7, s. 161-168; XIV-1 (78), s. 37-46; XIV/2 (79), s. 95-104; XIV/4 (81), s. 216-226.

Kalabalık bir ordu ile Anadolu'ya gelen Timur, Yıldırım Bayezid ile Ankara'da yaptığı savaşı kazanarak Osmanlı hükümdarını esir aldığı gibi Bayezid döneminde Osmanlı sınırları içerisine alınmış olan Anadolu Beyliklerini de tekrar canlandırmıştı. Bir süre Anadolu'da dolaşan Timur, Bayezid'in ölümünden sonra ülkesine dönmüş; ancak o da çok yaşayamamış ve Sultan Bayezid'den iki yıl sonra, 18 Şubat 1405 tarihinde ölmüştü^[106].



Resim 48:
Timur'un
türbesi,
Semerkand

[<https://goo.gl/Du9q5C>]



Timur ölmeden önce torunu Pîr Muhammed'i kendisine veliahd tayin etmiş, ancak ölümünden sonra oğullarının buna razı olmaması dolayısıyla Timur İmparatorluğu'nda da Osmanlı Devleti'nde olduğu gibi saltanat mücadelesi başlamıştı. Timur'un büyük imparatorluğu hânedan mensupları arasında farklı hâkimiyet bölgelerine ayrılmış, nihayet Timur'un oğullarından Şahruh ülke topraklarının büyük bir kısmında hâkimiyetini kabul ettirmişti^[107]. Çelebi Mehmed kardeşlerini yenerek ülkenin Anadolu ve Rumeli topraklarına hâkim olduğu sırada Timurluların başında Şahruh (1409-1447) bulunuyordu. O, bir yandan ülkesinde hâkimiyetini sağlamlaştırmaya çalışırken bir yandan da Anadolu'da babası zamanında kurulmuş olan hâkimiyetin devam etmesi için ülkesinin batısında bulunan devletlere karşı sert bir tutum izliyordu. Ancak Timur İmparatorluğu'nun birçok bölgesi hânedana mensup diğer üyelerin elinde idi ve siyasî istikrar yoktu.

Bununla birlikte Karakoyunlular'ın Azerbaycan ve Batı İran'da elde ettiği başarılar ile Anadolu'da Çelebi Sultan Mehmed'in siyasî birliği sağlayıp güçlü bir duruma gelmesi Timurlular Devleti hükümdarı Şahruh'un batı siyasetine ters idi. Doğuda egemenliğini kabul ettirmiş olan Şahruh, bu üstünlüğünü batıda da yerleştirmek için harekete geçti. Nitekim o, önce Semerkant'ta esir tuttuğu Mustafa Çelebi'yi serbest bırakarak Osmanlı topraklarında yeni bir iç savaşın başlamasına sebep oldu.

Osmanlılar ile Timurlular arasında Karakoyunlu ve Akkoyunlu Devletleri bulunuyordu. Daha önce de ifade edildiği gibi Akkoyunlularla Timurlular dostane münasebetler içerisinde bulunurken Karakoyunlular

[106] Timur dönemindeki olaylar ve onun ölümü hakkında bkz. İsmail Aka, *Timur ve Devleti*, Ankara 1991.

[107] Timur'un ölümünden sonra oğulları arasında meydana gelen taht mücadelesi ve Şahruh'un hükümdar olması hakkında geniş bilgi için bkz. İsmail Aka, *Mirza Şahruh ve Zamanı (1405-1447)*, Ankara 1994.



Timurlularla daima mücadele halinde idiler. Şahruh, sınırlarını Batı'ya doğru genişletmek için Karakoyunluların hâkim olduğu Azerbaycan üzerine seferler düzenliyor, ancak başarılı olmasına rağmen Karakoyunlu ülkesini geçip Anadolu'ya ulaşamıyordu. Bu bakımdan Osmanlı hükümdarı Sultan Mehmed Timurluların bir daha Anadolu'ya geleceğini düşünmüyor, ancak yine de temkinli davranıyordu. Üstelik Çelebi Mehmed, Timurlularla düşman olan ve iki ülke arasında bulunan Karakoyunlularla iyi ilişkiler içerisinde idi. Bununla birlikte, vaktiyle babasının batıda kurmuş olduğu düzeni yeniden sağlamaya çalışan Şahruh, Çelebi Mehmed'in kardeşi İsa Çelebi'den sonra Musa Çelebi'yi de yenerek ortadan kaldırması üzerine 818 yılı Zilhicce ayı ortalarında (Şubat 1416) emirlerinden Burunduk Bahadır ile ona bir mektup göndererek kardeşlerini öldürmesinden dolayı kınamıştı. Çelebi Mehmed ise ona verdiği cevapta, söylediklerinin doğru olduğunu ancak Osmanlı Devleti'nin parçalanmasının sadece İslâm düşmanlarının işine yarayacağını, bu parçalanma yüzünden elden çıkan Selânik'in buna bir örnek teşkil ettiğini belirtmiş ve Karakoyunlu Kara Yusuf'a yardımcı olmayacağını da bildirmiştir^[108].

Buna mukabil Şahruh'un 1419'da batıya doğru büyük bir sefer için hazırlıklarını tamamladığı haberi Bursa'da duyulunca, Osmanlı başkentinde büyük bir üzüntü ve endişe başladı. Bunun üzerine Çelebi Sultan Mehmed ile Karakoyunlular arasında Timur'a karşı ittifak yapmak üzere karşılıklı elçiler gidip gelmeye başladı^[109]. Öte yandan bu sefer sırasında Azerbaycan'ı ele geçiren Şahruh Osmanlı topraklarına sığınabilecek olan Kara Yusuf'un oğlu İskender'e yardım etmemesi hususunda Çelebi Sultan Mehmed'i ihtar etti (Ocak 1420). Çelebi Mehmed, Şahruh'un mektubuna verdiği cevapta Karakoyunlular'a yardım etmeyeceğini kabul etti. Ancak Osmanlılar Şahruh'un Karakoyunlular'a karşı yaptığı bu hareketleri endişe ile izlemekteydiler. Zira Şahruh daha sonra Akkoyunlular'ı da yenilgiye uğrattığı gibi (Nisan 1421) Doğu Anadolu'ya girerek Karakoyunlu İskender'i de ezici bir şekilde mağlûp etmiş^[110], ancak daha fazla ilerleyerek Osmanlı topraklarına girmemiş ve geri dönmüştür.

11 yıllık Fetret Devri'nde kardeşleriyle yaptığı mücadele sonunda Osmanlı Devleti'ni yeniden bir bayrak altında toplayan Çelebi Sultan Mehmed, müstakil hükümdar olduğu 8 yıllık süre içerisinde, Ankara Savaşı'ndan önce Osmanlı Devleti'ne tabi olan devletler üzerinde yeniden hâkim olmaya çalışmıştır. Bu arada, Karamanoğulları ile Bizans'ın desteğini alan

[108] Timur'un oğlu Şahruh'un Sultan Çelebi Mehmed'e gönderdiği bu mektup ve Sultan'ın ona verdiği cevap hakkında bkz. Feridun Ahmed Bey, *Münşeâtü's-Selâtin*, I, s. 150-151. Ayrıca bkz. İsmail Aka, *Mirza Şahruh ve Zamanı*, s. 144.

[109] Feridun Ahmed Bey, *Münşeâtü's-Selâtin*, I, s. 150-157. Krş. Halil İnalcık, "Mehemmed I", *Encyclopédie de L'Islam*, VI, s. 969.

[110] İnalcık, "Mehemmed I", s. 969.



büyük kardeşi Mustafa Çelebi'nin isyanıyla uğraştı. Bu sebeple Bizans İmparatorluğu'na savaş ilan eden Çelebi Mehmed, Fetret dönemindeki karışıklıktan yararlanarak Batı Yunanistan, Arnavutluk ve Mora yarımadasını kontrol altına almış olan Venediklilerle de savaştı. Ayrıca Batı Anadolu'da ve Rumeli'de Şeyh Bedreddin tarafından düzenlenen ayaklanmayla uğraşmak zorunda kalan Sultan, aynı zamanda Rumeli'de Eflak beyi Mircea ile Anadolu'da da Karamanoğulları ve diğer Türkmen beylikleriyle yaptığı mücadelede başarılı olup sınırlarını genişletmiş, Osmanlı Devleti'ni âdeta yeniden kurmuştur.

